

Ewaluacja instrumentu RLKS w
województwie pomorskim w latach 2014-
2020

LGD CHATA KOCIEWIA
RAPORT KOŃCOWY

Pracownia Badań Soma. Monika Kwiecińska-Zdrenka
TORUŃ, STYCZEŃ 2022|

Spis treści

1. Wprowadzenie. Przedmiot badania	2
2. Metodologia badania	3
Wielkość i dobór próby badawczej	4
3. Wyniki badania	5
3.1. Ocena wpływu na główny cel LSR	5
3.2. Ocena wpływu na kapitał społeczny	19
3.3. Przedsiębiorczość	23
3.4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe	29
3.5. Grupy defaworyzowane	33
3.6. Innowacyjność	39
3.7. Projekty współpracy	41
3.8. Ocena funkcjonowania LGD	42
3.9. Ocena procesu wdrażania	45
3.10. Wartość dodana podejścia LEADER	47
4. Odpowiedzi na pytania badawcze	50
5. Wnioski i rekomendacje	54
Spis tabel i wykresów	58
Załączniki. Narzędzia badawcze	60
Mieszkańcy obszarów LGD (CAWI/ CATI)	60
LGD (IDI)	66

Wykaz skrótów

APS – aktywna polityka społeczna
DR – analiza danych zastanych (desk research)
CATI – wywiady telefoniczne (computer assisted telephone interviews)
EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS – Europejski Fundusz Społeczny
IDI – indywidualny wywiad pogłębiony (in-depth interview)
JST – jednostka samorządu terytorialnego
LGD – Lokalna Grupa Działania
LSR – Lokalna Strategia Rozwoju
OP – Oś Priorytetowa
PROW – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
RLKS – Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność
ZR – zrównoważony rozwój

1. Wprowadzenie. Przedmiot badania

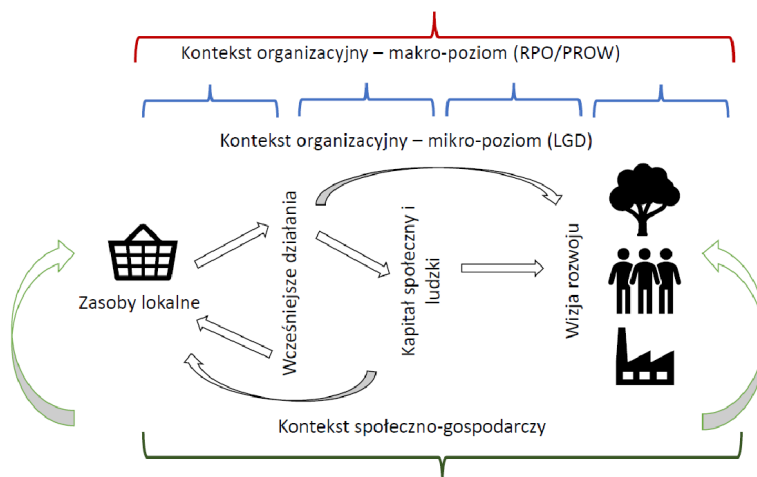
Przedmiotem badania jest instrument terytorialny Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność. Celem RLKS jest zmniejszenie poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego, zwiększenie potencjału gospodarczego oraz aktywności społecznej i zawodowej na obszarach problemowych objętych Lokalnymi Strategiami Rozwoju (LSR). Działania podejmowane w ramach RLKS mają służyć z aktywizowaniu lokalnych społeczności w zakresie kreowania i podejmowania przez nie różnego rodzaju inicjatyw oddolnych i umożliwią podniesienie zdolności do budowania kapitału społecznego, który jest znaczącym czynnikiem w kontekście poprawy konkurencyjności obszarów, na których brakuje miejsc pracy, pogarszają się warunki życia i kumulują się inne problemy społeczne.

Rozwój lokalny kierowany jest przez LGD, składające się z osób reprezentujących lokalne społeczno-gospodarcze interesy publiczne i prywatne.

Ocena sposobu wdrożenia i stosowania instrumentu RLKS powinna być dokonana **z uwzględnieniem pełnego kontekstu: organizacyjnego** (na poziomie LGD), **społeczno-gospodarczego** (specyfiki i możliwości rozwojowych na danym obszarze, w tym poziomu wykluczenia społecznego), **poziomu kapitału danej społeczności** (w postaci kapitału ludzkiego, społecznego, w tym wcześniejszych doświadczeń aktywizacyjnych i działania na rzecz społeczności owocujących poczuciem sprawstwa), **poziomu świadomości społecznej**, w szczególności **wizji rozwoju** (gospodarczego, społecznego i ekologicznego) oraz powiązania tych sfer. Podejście to obrazuje poniższy rysunek (rys. 2).

Przyjmujemy przy tym, że kontekst organizacyjny na poziomie programowym jest względnie sztywny, natomiast może być różny na poziomie poszczególnych LGD (założenia RLKS mogą być różnie realizowane). Kontekst społeczno-gospodarczy wpływa z jednej strony na kapitał ludzki (skalę wykluczenia społecznego), ale z drugiej strony determinuje też wizję rozwojową (można założyć, że na obszarach, na których silnie odczuwane są ubóstwo i wykluczenie, częściej brane są pod uwagę aspekty gospodarcze i społeczne rozwoju, z mniejszą uwagą dla rozwoju ładu ekologicznego). Istotnym dopełnieniem opisu przypadku powinno być rozpoznanie sposobu gromadzenia wcześniejszych doświadczeń – te wpływają na poziom kapitału społecznego i ludzkiego, a ten na fazę wdrażania instrumentu RLKS.

Rysunek 1. Uwarunkowania wdrażania RLKS

Źródło: opracowanie własne, źródło: Raport ewaluacyjny [UUZPEŁNIĆ].

Przyjęcie powyższych założeń prowadzi do przyjęcia schematu badania, które realizowane będzie w porządku i w sposób, który pozwoli odnieść się do wszystkich powyższych kwestii. Odtworzony zostanie kontekst organizacyjny na poziomie makro (analiza dokumentów źródłowych), jak również na poziomie mikro (sposób funkcjonowania LGD – wywiady LGD), odtworzenie kontekstu społecznego: uwarunkowań

społeczno-gospodarczych obszaru objętego RLKS (na podstawie analizy statystyk publicznych oraz wywiadów z JST) i zasobów społecznych i ludzkich (na podstawie wywiadów z mieszkańcami).

2. Metodologia badania

W badaniu wykorzystane będą następujące metody badawcze:

1. Analiza dokumentów źródłowych (**desk research**)

Technika desk research polegająca na analizie danych zastanych, które przynoszą informacje ważne z perspektywy problematyki badania, lecz nie zostały wytworzone na jego potrzeby. Analiza obejmuje swoim zakresem:

- Dokumenty programowe,
- Dokumenty strategiczne,
- Dokumenty prawne regulujące rozwój lokalny i rewitalizację,
- Wytyczne, poradniki, podręczniki dla LGD,
- Analizy, raporty z ewaluacji dotyczących przedmiotu badania,
- Dokumentacja konkursowa, wypełnione karty oceny formalno-merytorycznej dla projektów z zakończoną oceną formalno-merytoryczną,
- Sprawozdania z realizacji Programu,
- Lokalne Strategie Rozwoju.

Analiza dostarczy wiedzy umożliwiającej ocenę kontekstu organizacyjnego na poziomie makro i mikro.

2. **CATI/CAWI - z (potencjalnymi) wnioskodawcami i beneficjentami** - mieszkańcami regionu.

Ze względu na prawdopodobne zagrożenie epidemiczne zaplanowano realizację 1000 wywiadów telefonicznych na próbie reprezentatywnej dorosłych mieszkańców 15 LGD (tj. średnio 67 wywiadów na 1 Grupę).

W celu uzupełnienia materiału badawczego opublikowany będzie także link do wersji elektronicznej kwestionariusza na stronie Stowarzyszenia LGD. Pomiar zostanie przeprowadzony z pomocą specjalistycznej platformy SomaLab, która umożliwia w pełni anonimowe (ale kontrolowalne) gromadzenie danych.

3. **IDI – z wybranymi celowo liderami lokalnymi z obszaru funkcjonowania LGD-ów**

Wywiady indywidualne pogłębione umożliwiają dzięki stworzeniu intymnych okoliczności rozmowy, warunki do tego, aby poza prezentacją faktów, badani mogli formułować oceny i je uzasadniać. Pozwoli to na ustalenie w szczególności tych obszarów, które pozwolą na stworzenie rekomendacji zarówno operacyjnych, jak i strategicznych dotyczących przyszłej perspektywy finansowej.

Mieszkańcy (potencjalni wnioskodawcy i beneficjenci)

Przyjęto, że próba powinna z jednej strony dawać reprezentatywny obraz całego obszaru, ale jednocześnie powinna umożliwiać wnioskowanie dla każdego z obszarów LGD z osobna.

Lp.	Nazwa LGD	mieszkańcy	wnioskodawcy	w tym beneficjenci
1	Lokalna Grupa Działania "Chata Kociewia"	81	8	7
2	Lokalna Grupa Działania "Trzy Krajobrazy"	51	8	5
3	Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Dorzecze Stupi	100	10	6
4	Lokalna Grupa Działania "Wstęga Kociewia"	47	8	5
5	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Ziemi Człuchowskiej	52	8	4
6	Powiślańska Lokalna Grupa Działania	40	5	5
7	Słowińska Grupa Rybacka	59	8	3
8	Stowarzyszenie "Bursztynowy Pasaż"	27	5	5
9	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Kraina Dolnego Powiśla"	34	10	6
10	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Sandry Brdy	56	8	4
11	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Stolem	33	5	3
12	Stowarzyszenie Północnokaszubska Lokalna Grupa Rybacka	77	8	3
13	Stowarzyszenie Turystyczne Kaszuby	127	10	3
14	Żuławska Lokalna Grupa Działania	56	8	6
15	Lokalna Grupa Działania "Kaszubska Droga"	43	8	5
RAZEM		883	117	67

Liderzy lokalni

Przyjęto założenie, że liderzy lokalni są zainteresowani wpływaniem na rozwój przez udział w pracach LGD. W efekcie przyjęto, że w każdym LGD badaniem objęte będą po 3 osoby reprezentujące:

- mieszkańców (po 1 osobie z 15 LGD)
- organizacje pozarządowe (nie mniej niż 8 osób) lub samorząd lokalny (nie mniej niż 7 osób)
- przedsiębiorcy (po 1 osobie z 15 LGD)

3. Wyniki badania

3.1. Ocena wpływu na główny cel LSR

Pytanie badawcze:

1. Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?

W Lokalnej Strategii Rozwoju przygotowanej z uwzględnieniem konsultacji społecznych wyróżniono cztery główne obszary problemowe, na których powinny koncentrować się działania LGD:

- Podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru LGD wraz z ochroną środowiska poprzez kierunkowanie antropopresji
- Rozwój lokalny oparty o aktywizację i wzmocnienie postaw przedsiębiorczych oraz tworzenie nowych miejsc pracy
- Wzmocnienie kapitału społecznego na obszarze LGD
- Podniesienie świadomości społecznej na temat działalności LGD Chata Kociwia oraz działania LEADER w ramach PROW 2014-2020

Tabela 1. Logika wyznaczonych celów szczegółowych i przedsięwzięć LSR

Uwarunkowanie problemu	Zdiagnozowany problem	Problem szczegółowy	Cel główny	Cel szczegółowy	Grupa docelowa
niedobór komercyjnej infrastruktury w zakresie turystyki/rekreacji/dziedzictwa kulturowego	niewykorzystanie zasobów naturalnych, niewystarczająco atrakcyjna komercyjna oferta turystyczna i rekreacyjna niewystarczająca promocja obszaru	mała liczba oraz niski standard działających obiektów noclegowych; niewystarczająca całoroczna oferta turystyczna; deficyt usług turystycznych wysokiej jakości słabo wypromowana marka Kociewia; brak zgodnego wspólnego pomysłu na promowanie zasobów Kociewia; brak wspólnej promocji regionu (brak koordynacji w tym zakresie)	1.Podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru LGD wraz z ochroną środowiska poprzez kierunkowanie antropopresji	1.1 Rozwój komercyjnej oferty turystycznej, rekreacyjnej oraz związanej z zachowaniem dziedzictwa kulturowego Kociewia	osoby fizyczne zamierzające podjąć działalność gospodarczą; podmioty gospodarcze
Niedobór niekomercyjnej oferty turystycznej	niewykorzystanie zasobów i potencjału turystycznego obszaru niewystarczająca promocja Kociewia w zakresie turystyki, kultury, przedsiębiorczości i produktów lokalnych w ramach współpracy z innymi LGD w kraju i za granicą.	deficyt usług turystycznych wysokiej jakości; brak ofert spędzania czasu dla młodych; niewykorzystanie świetlic, boisk; słaba oferta turystyczna i rekreacyjna dla seniorów; brak innowacyjnych form oferty		1.2.Rozwój niekomercyjnej oferty turystycznej, rekreacyjnej oraz związanej z zachowaniem dziedzictwa kulturowego Kociewia	JST; jednostki organizacyjne JST; organizacje pozarządowe; kościoły, związki wyznaniowe. osoby fizyczne; sformalizowane grupy nieposiadające osobowości prawnej. Lokalna Grupa Działania

Uwarunkowanie problemu	Zdiagnozowany problem	Problem szczegółowy	Cel główny	Cel szczegółowy	Grupa docelowa
		turystycznej/innowacyjnego wykorzystania lokalnych zasobów dla rozwoju turystyki ogólnie słaba współpraca międzyregionalna w zakresie promocji posiadanych walorów Kociewia			
słabo rozwinięty rynek pracy w przedsiębiorstwach na terenie LGD oraz niskie kompetencje przedsiębiorców, zwłaszcza w zakresie rozwiązań innowacyjnych i proekologicznych	Niski poziom przedsiębiorczości, wysokie bezrobocie, niski poziom edukacji i praktyki z zakresu przedsiębiorczości.	wysoki na tle województwa poziom bezrobocia na terenie LGD; brak ofert pracy; niski poziom przedsiębiorczości, zwłaszcza na niektórych terenach w regionie; niewystarczająca oferta edukacji praktycznej z zakresu przedsiębiorczości.	2.Rozwój lokalny oparty o aktywizację i wzmocnienie postaw przedsiębiorczych oraz tworzenie nowych miejsc pracy	2.1. Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, tworzenie nowych miejsc pracy oraz podnoszenie kwalifikacji z zakresu przedsiębiorczości	osoby fizyczne; podmioty gospodarcze; organizacje pozarządowe.
słabe wsparcie dla organizacji pozarządowych i grup nieformalnych	niewystarczająca aktywność i słabość organizacji	mała na tle województwa liczba działających organizacji pozarządowych oraz mała liczba i aktywność grup nieformalnych; słabe organizacje pozarządowe; brak	3.Wzmocnienie kapitału społecznego na obszarze LKD	3.1. Wzmocnienie działalności sektora organizacji pozarządowych i grup nieformalnych	JST; jednostki organizacyjne JST; organizacje pozarządowe; osoby fizyczne; sformalizowane grupy nieposiadające osobowości prawnej; LGD

Uwarunkowanie problemu	Zdiagnozowany problem	Problem szczegółowy	Cel główny	Cel szczegółowy	Grupa docelowa
		systemu wsparcia dla organizacji pozarządowych w tym brak miejsc/instytucji wspierania organizacji społecznych.			
niedostatek dobrze przygotowanej infrastruktury kulturalnej w regionie - ciągły niedosyt infrastruktury o charakterze kulturalnej i społecznej, przeznaczonej na potrzeby organizacji czasu wolnego dla mieszkańców w oparciu o kulturę.	niewystarczająca aktywność społeczna	słaba oferta społeczna i rekreacyjna dla seniorów, brak ofert spędzania czasu dla młodych; niewykorzystanie świetlic, boisk, na wielu obszarach (zwłaszcza mniejszych wsi) widoczny jest brak podstawowej infrastruktury kulturalnej w postaci np. świetlic wiejskich słabej jakości infrastruktura kulturalną (stan infrastruktury instytucji kultury)		3.2 Zwiększenie aktywności społeczności lokalnej opartej o walory Kociewia	osoby fizyczne; JST; jednostki organizacyjne JST; organizacje pozarządowe; kościoły, związki wyznaniowe; sformalizowane grupy nieposiadające osobowości prawnej
zbyt małe zainteresowanie m aplikowaniem o środki LGD niewystarczającej aktywizacji społeczności	potrzeba aktywizacji społeczności lokalnej dla idei Leader. niskie zainteresowanie aplikowaniem o środki LGD	zmieniające się przepisy prawa i wytyczne dot. wdrażania LSR niedostateczna wiedza mieszkańców dot. zasad aplikowania o	4. Podniesienie świadomości społecznej na temat działalności LGD Chata Kociewia oraz działania LEADER w ramach PROW 2014-2020	4.1. Informowanie, promocja, komunikacja na rzecz zaktywizowania społeczności	LGD

Uwarunkowanie problemu	Zdiagnozowany problem	Problem szczegółowy	Cel główny	Cel szczegółowy	Grupa docelowa
lokalnej wokół idei Leader		środki w ramach LGD brak wiedzy mieszkańców nt. przygotowania i realizacji operacji w ramach LGD.		wokół idei LEADER	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie LSR

Postawione cele w kategoriach finansowych zostały w różnym stopniu zrealizowane. Najniższy był poziom realizacji budżetu w odniesieniu do przedsięwzięcia 1.1.1, 1.2.4. 3.1.1. i 3.2.1. Poziom ich realizacji jest na tyle niski, że nie jest jasne, czy uda się osiągnąć założone cele do 2023 roku.

Tabela 2. Postęp finansowy

Opis	Przedsięwzięcie	Założony budżet	Realizacja budżetu - kwoty przyznane (PLN)	Realizacja budżetu (%)
1.1 Rozwój komercyjnej oferty turystycznej, rekreacyjnej oraz związanej z zachowaniem dziedzictwa kulturowego Kociewia	1.1.1. Komercyjna infrastruktura w zakresie turystyki/rekreacji/dziedzictwa kulturowego (turystyka, rekreacja, dziedzictwo kulturowe, gastronomia)	2 000 000,00	971 781,03	48,59
1.2. Rozwój niekomercyjnej oferty turystycznej, rekreacyjnej oraz związanej z zachowaniem dziedzictwa kulturowego Kociewia	1.2.1. Niekomercyjna infrastruktura w zakresie turystyki/rekreacji/dziedzictwa kulturowego (turystyka, rekreacja, zabytki)	2 382 826,32	1 916 575,93	80,43
	1.2.2. Niekomercyjna mała infrastruktura w zakresie turystyki/rekreacji/dziedzictwa kulturowego (turystyka, rekreacja, zabytki)	0	0	0
	1.2.3 Informowanie i promocja o walorach i marce Kociewia	263 684,12	250 000,00	94,81
	1.2.4. Promocja Kociewia w zakresie turystyki, kultury, przedsiębiorcz. i prod. lokalnych w ramach współpracy w kraju i za granicą	200 000,00	18 602,28	9,30
2.1. Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, tworzenie nowych miejsc pracy oraz podnoszenie kwalifikacji z zakresu przedsiębiorczości	2.1.1. Tworzenie miejsc pracy w przedsiębiorstwach (z wyłączeniem działalności turystycznej, rekreacyjnej, dziedzictwa kulturowego i gastronomii) oraz podnoszenie kompetencji beneficjentów, z uwzględnieniem rozwiązań innowacyjnych, promujących ochronę środowiska oraz przeciwdziałanie zmianom klimatu	5 052 181,84	3 373 850,00	66,78
3.1. Wzmocnienie działalności sektora organizacji pozarządowych i grup nieformalnych	3.1.1 Wsparcie rozwojowe w tym doradcze i edukacyjne dla org. pozarząd. i gr. nie form.	200 000,00	50 000,00	25

3.2 Zwiększenie aktywności społeczności lokalnej opartej o walory Kociewia	3.2.1 Działania na rzecz aktywizacji społeczności w tym w oparciu o kultywowania dziedzictwa lokalnego i podnoszenie świadomości ekologicznej ze szczególnym uwzględnieniem ich lokalizacji w obiektach dotowanych w ramach PROW	768 773,12	348 635,00	45,35
	3.2.2 Niekomercyjna infrastruktura kulturalna.	742 534,60	713 548,36	96,10
4.1. Informowanie, promocja, komunikacja na rzecz zaktywizowania społeczności wokół idei LEADER	4.1.1. Koszty bieżące działalności LGD.	922 500,00	1202105,46,00	130,31
	4.1.2. Animacja społeczna i współpraca lokalna.	1 372 500	1 372 500	100,0

Analiza wskaźników rezultatu i produktu pozwala zauważyć, że pozostaje jeszcze wiele obszarów działania, które wymagają dalszej intensyfikacji. Należy przy tym zauważyć, że przewidywano pełną ich realizację do 2023 roku. Oznacza to, że nadal możliwe jest osiągnięcie większości z nich.

Szczególne uwagę należy zwrócić na promocję Kociewia w zakresie turystyki, kultury, przedsiębiorczości i produktów lokalnych w ramach współpracy w kraju i za granicą, na ten cel wykorzystano tylko 9,3% założonego budżetu.

Namysłu i wzmocnionych działań wymagają też przedsięwzięcia zapewniające wsparcie rozwojowe w tym doradcze i edukacyjne dla organizacji pozarządowych i grup nieformalnych; na wzmocnienie działalności sektora organizacji pozarządowych i grup nieformalnych wykorzystano tylko 25% środków; oraz działania na rzecz aktywizacji społeczności w tym w oparciu o kultywowanie dziedzictwa lokalnego i podnoszenie świadomości ekologicznej ze szczególnym uwzględnieniem ich lokalizacji w obiektach dotowanych w ramach PROW, w tym przypadku środki wykorzystano w 45,35%. Wydaje się, że może istnieć związek między działalnością sektora organizacji pozarządowych i grup nieformalnych a aktywnością lokalnej społeczności.

Warto też podkreślić, że wybrane wskaźniki być może utraciły ważność ze względu na okoliczności zewnętrzne (pandemia, zmiany gospodarcze w okresie pandemii i postpandemicznym). Przykładem takiego wskaźnika jest "Liczba osób korzystających z działań promocyjnych lub/i informacyjnych" czy "Liczba uczestników szkoleń, warsztatów i innych form wsparcia dla organizacji pozarządowych i grup nieformalnych" - to wskaźniki, które w wydłużającym się okresie zagrożenia pandemicznego i towarzyszącego mu przenoszenia kontaktów informacyjno-konsultacyjnych do rzeczywistości on-line wydaje się już nie trafiony.

Z drugiej strony, gdy przyglądamy się wskaźnikom rzeczowym, zauważamy, że w wielu przypadkach założony plan został znacząco przekroczony – można interpretować to w taki sposób, że na poziomie diagnozy potrzeby w tych zakresach okazały się niedoszacowane.

Tabela 3. Wskaźniki rezultatu – postęp rzeczowy

	Wskaźnik rezultatu	Założona wartość wskaźnika na koniec 2021 roku	Osiągnięta wartość (%)
Cel 1.1	Liczba osób korzystających z obiektów komercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i/lub dziedzictwa kulturowego objętych wsparciem	10 780	162,55
Cel 1.1	Liczba utworzonych miejsc pracy	16	93,75
Cel 1.1	Liczba osób, które skorzystały z miejsc noclegowych w ciągu roku	20	500,00
Cel 1.2	Liczba osób korzystających z obiektów niekomercyjnej infrastruktury turystycznej /rekreacyjnej/dziedzictwa kulturowego (w tym zabytków) objętych wsparciem	13 636	167,89
Cel 1.2	Liczba osób korzystających z działań promocyjnych lub/i informacyjnych (w tym nowych stron internetowych, przygotowanych wydawnictw, punktów informacji, przewodników mobilnych itp.)	14 000	0
Cel 1.2.	Liczba projektów (współpracy) wykorzystujących lokalne zasoby: przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne	2	50,00
Cel 2.1	Liczba utworzonych miejsc pracy ogółem (w tym samozatrudnienie)	50	92,00
Cel 3.1	Liczba uczestników szkoleń, warsztatów i innych form wsparcia dla organizacji pozarządowych i grup nieformalnych	100	0,00
Cel 3.2	Liczba osób biorących udział w inicjatywach społecznych/edukacyjnych/promocyjnych/z zachowania dziedzictwa kulturowego/twórczości kulturalnej i świadomości ekologicznej	900	136,44
Cel 3.2	Liczba osób korzystających z niekomercyjnej infrastruktury kulturalnej objętej wsparciem	1200	1064,17
Cel 4.1	Liczba podm./osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację	60	151,67
Cel 4.1	Liczba uczestników spotkań informacyjno - konsultacyjnych	750	30,27
Cel 4.1	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD	500	39,40

Tabela 4. Wskaźniki produktu – postęp rzeczowy

Wskaźnik produktu	Założona wartość wskaźnika na koniec 2021 roku	Osiągnięta wartość (%)
Liczba nowych lub rozwiniętych – zmodernizowanych/ rozbudowanych/ wyremontowanych/ doposażonych obiektów infrastruktury turystycznej/ rekreacyjnej/dziedzictwa kulturowego z wyłączeniem miejsc noclegowych.	14	92,86
Liczba nowych lub rozwiniętych zmodernizowanych/ rozbudowanych/ wyremontowanych/ doposażonych obiektów infrastruktury turystycznej/ rekreacyjnej/dziedzictwa kulturowego ukierunkowanych na innowacje i uwzględniające rozwiązania dotyczące ochrony środowiska i zapobieganie zmianom klimatu) z wyłączeniem miejsc noclegowych.	6	216,67
Liczba nowych lub rozwiniętych obiektów z nowymi miejscami noclegowymi	2	50
Liczba miejsc noclegowych	4	200
Liczba nowych lub rozwiniętych obiektów z nowymi miejscami noclegowymi (miejsc noclegowych) ukierunkowanych na innowacje i uwzględniające rozwiązania dotyczące ochrony środowiska i zapobieganie zmianom klimatu	2	50
Liczba nowych, zmodernizowanych lub doposażonych obiektów infrastruktury turystycznej/rekreacyjnej/dziedzictwa kulturowego z wyłączeniem zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim w wyniku wsparcia otrzymanego w ramach realizacji strategii	12	225
Liczba nowych, zmodernizowanych lub doposażonych obiektów infrastruktury turystycznej/rekreacyjnej/dziedzictwa kulturowego ukierunkowanych na innowacje i uwzględniających rozwiązania dotyczące ochrony środowiska i/lub zapobieganie zmianom klimatu z wyłączeniem zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim w wyniku wsparcia otrzymanego w ramach realizacji strategii	5	260
Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim w wyniku wsparcia otrzymanego w ramach realizacji strategii	2	100
Liczba nowych, zmodernizowanych lub doposażonych obiektów infrastruktury turystycznej/ rekreacyjnej/ dziedzictwa kulturowego z wyłączeniem zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim w wyniku wsparcia otrzymanego w ramach realizacji strategii.	14	0
Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim w wyniku wsparcia otrzymanego w ramach realizacji strategii	2	0
Liczba przeprowadzonych działań z zakresu informowania i promocji o walorach i marce Kociewia	6	183,33
Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	2	50
liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	7	57,14
Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	42	76,19
Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa ukierunkowanego na innowacje i uwzględniające rozwiązania dotyczące ochrony środowiska i/lub zapobieganie zmianom klimatu	16	118,75
Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	8	100
Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa ukierunkowanego na innowacje i uwzględniające rozwiązania dotyczące ochrony środowiska i/lub zapobieganie zmianom klimatu	5	120
Liczba szkoleń i warsztatów oraz innych form wsparcia dla organizacji pozarządowych i grup nieformalnych	4	25,00
Liczba inicjatyw społecznych/edukacyjnych/ promocyjnych/ w tym z zachowania dziedzictwa kulturowego/ twórczości kulturalnej i świadomości ekologicznej	30	153,33
Liczba inicjatyw społecznych/edukacyjnych/ promocyjnych/ w tym z zachowania dziedzictwa kulturowego/ twórczości kulturalnej i świadomości ekologicznej ukierunkowanych na innowacje i uwzględniające rozwiązania dotyczące ochrony środowiska i/lub zapobieganie zmianom klimatu	9	233,33
Ilość obiektów niekomercyjnej infrastruktury kultury przebudowanych /wyremontowanych /doposażonych w ramach projektu	12	525
Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	90	130
Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	270	66,67
Liczba podmiotów/osob którym udzielono indywidualnego doradztwa	130	336,92
Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych z mieszkańcami	77	71,43

Zwraca uwagę nierównomierna realizacja działań na obszarze LSR – szczególnie niska była aktywność w gminach Czarna Woda, Skórcz, Skórcz Miasta, Osiek, Smętowo Graniczne. Z drugiej strony, wyraźnie pod względem wysokiej aktywności odznacza się gmina Zblewo.

Tabela 5. Rodzaje realizowanych działań w podziale na gminy – liczba projektów realizowanych w poszczególnych gminach

Przedsięwzięcie	Gmina														razem
	Czarna Woda	Skórcz Miastko	Skórcz	Starogard Gdański	Bobowo	Kaliszka	Lubichowo	Osieczna	Osiek	Skażewy	Smętowo Graniczne	Zblewo	Liniowo	Stara Kiszewa	
1.1.1	0	0	0	0	1	0	2	1	0	3	0	4	2	2	15
1.2.1	1	1	0	3	0	1	1	1	1	2	1	1	2	1	16
1.2.2	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1			2
1.2.3	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	0	2			5
2.1.1	0	1	1	5	2	5	4	2	0	5	0	10	4	1	40
3.1.1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0				1
3.2.1	0	0	0	2	1	0	0	0	0	1	0	2		1	7
3.2.2	0	1	1	1	0	1	1	1	0	1	1	1	1	1	11
razem	1	3	2	13	4	8	9	5	1	13	2	21	9	6	97

Największym zainteresowaniem cieszyła się oferta skierowana do osób fizycznych. Respondenci jednoznacznie wskazują, że jest to zasługa kilku czynników:

- duże zainteresowanie ofertą, “W naszym LGD jest bardzo dużo firm, które chciały się rozwijać i osób, które chciały założyć działalność” [IDI1_1]; “Utworzyliśmy 30 nowych firm z naszych dotacji i mamy kolejnych 10” [IDI1_2]
- dobra organizacja biur, “w biurze pracują osoby kompetentne, które potrafią poinformować oprócz oczywiście tych wszystkich ogłoszeń, które się ukazują [IDI1_1];
- możliwość skorzystania z profesjonalnej, odpłatnej, pomocy przy pisaniu wniosków, “dużo osób zaczęło się tym zajmować za pieniądze, osób, które umieją te wnioski pisać i jeśli beneficjent miał problem to miał się do kogo zwrócić” [IDI1_1]
- uproszczenie procedur, “w przypadku podejmujących działalność gospodarczą jest tak, że oni dostają premię, nie muszą wykładać pieniędzy, nie muszą brać kredytu, po prostu dostają 70% dotacji na konto i mogą działać” [IDI1_2]

Tabela 6. Rodzaje realizowanych działań w podziale na rodzaje beneficjentów – liczba projektów realizowanych przez poszczególnych beneficjentów

Przedsięwzięcie	beneficjent							razem
	Jednostka samorządu terytorialnego	Podmiot publiczny	Osoba fizyczna	Przedsiębiorca	Organizacja pozarządowa	Grupa nieformalna	Kościół, związek wyznaniowy	
1.1.1	0	0	9	6	0	0	0	15
1.2.1	12	0	0	0	0	0	4	16
1.2.2	0	0	0	0	0	0	2	2
1.2.3	0	0	0	0	4	0	1	5
2.1.1	0	0	32	8	0	0	0	40
3.1.1	0	0	0	0	1	0	0	1
3.2.1	0	0	0	0	7	0	0	7
3.2.2	10	1	0	0	0	0	0	11
razem	22	1	41	14	12	0	7	97

Tabela 7. Sytuacja społeczno-demograficzna na obszarze LGD

Wskaźnik kondycji gminy	Czarna Woda		Czarna woda Miasto		Czarna Woda- Obszar		Skórcz 42214213021		Skórcz 42214213102		Starogard Gdański 42214213031		Starogard Gdański 42214213122		Bobowo		Kaliska		Lubichowo	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Liczba ludności ogółem	3264	3131	2873	2763	391	368	3536	3603	4618	4639	48309	47272	15934	16865	3112	3199	5294	5436	6408	6717
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	58,3	65,6	59,8	67,2	48,1	54,6	55,5	64,3	57,1	62,1	63,2	71,1	51	55,5	58,2	60,7	55,4	60,8	58,6	64,8
Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem	15,3	19,4	15,9	20,1	11	13,6	11,5	13,8	11,4	14	15,4	18,8	8,8	11,4	10,2	12,5	12	14	11,3	13,8
Liczba ludności – zmiana na 1000 mieszkańców	-1,8	-3,2	2,8	-2,2	-34,6	-10,8	-4,2	-5,5	-10,3	10,2	-0,4	-8,4	2,3	9,1	15	-0,9	3,2	6,5	10,3	10,7
Saldo Migracji ogółem	0	-12	0	-11	0	-1	0	-14	0	7	0	-200	0	106	0	8	0	26	0	42
Przyrost naturalny na 1000 ludności		-2,87		-2,53		-5,36		3,31		1,31		-2,71		1,79		3,72		0,74		2,85
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi																				
Współczynnik feminizacji																				

Wskaźnik kondycji gminy	Osieczna		Osiek		Skarszewy		Skarszewy - miasto		Skarszewy - obszar wiejski		Smętowo Graniczne		Zblewo		Liniewo		Stara Kiszewa	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Liczba ludności ogółem	2868	2887	2457	2373	14720	14958	7111	7015	7609	7943	5262	5171	11507	11959	4642	4609	6664	6826
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	57,3	60	58,7	67,1	57,6	63,7	54,9	61,7	60,3	65,4	56,8	63,3	54,7	60,3	61,5	68	59,3	67,3
Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem	12,8	14,6	16,6	19,8	10,6	12,6	10,6	13,5	10,5	11,9	12,3	15,4	10,4	11,9	13,2	15,8	11,9	14,8
Liczba ludności – zmiana na 1000 mieszkańców	-3,5	2,4	-18	-1,3	0,5	2,3	7,7	0,4	-6	3,9	-8,9	-2,7	0,8	10,7	-4,5	2,6	7,7	1,5
Saldo Migracji ogółem	0	-4	0	-10	0	-16	0	-5	0	-11	0	-23	0	70	0	15	0	18
Przyrost naturalny na 1000 ludności		-2,43		-2,95		2,27		1,85		2,65		-1,35		5,04		-3,92		-2,93
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi																		
Współczynnik feminizacji																		

W opinii badanych respondentów cele, jakie wyznaczono tworząc LSR są nadal aktualne. Oceniano je jako trafne. Respondenci zauważają jednak potrzebę nowego spojrzenia na nie: "Część z nich wymaga nowego spojrzenia, bo zmienia się układ gospodarczy kraju" [IDI1_3].

Według badanych, cele były na tyle trafnie skonstruowane, że zachowały ważność mimo zmieniających się okoliczności zewnętrznych, wśród nich wskazywano zwłaszcza na zmiany rynku pracy pod wpływem niedoboru pracowników, a następnie pod wpływem pandemii.

"Mamy tak postawione cele, że one są nadal aktualne, po pierwsze to jest rozwój turystyki, który dla naszego obszaru jest strategiczny, tworzenie miejsc pracy – przypominam sobie, bo nie wspominałam o tym, ale jednym z powodów dla których na rozwój sobie nie brali dotacji to były te problemy z ludźmi, nie było chętnych i też ekonomicznie przy wzroście minimalnego wynagrodzenie przestało być opłacalne, no i ten trzeci zespół no jest aktualny cały czas, natomiast to co nam się zdecydowanie zdezaktualizowało no to samo sformułowanie jest, że problemem jest bezrobocie, a w pewnym momencie problemem był brak rąk do pracy, to jedna rzecz, a druga, że z inną rzeczywistością, my mieliśmy promowanie tworzenia nowych miejsc pracy i przyciąganie, ludzie nie mogli korzystać z tego kryterium, bo nie mieli kogo zatrudniać, więc to stało się problemem w pewnym momencie, natomiast samo takie jeśli chodzi o zmianę sytuacji społeczno – ekonomicznej, to my zauważyliśmy, że bezrobocie spadało, ale udział kobiet w grupie bezrobotnych rósł i on wzrósł od 2016 roku do 2019 o ponad 4%, więc no to trochę dużo, liczbowo to jest dużo. Jakby liczba ogólna, liczba bezrobotnych spada, ale udział procentowy kobiet jest większy no to też wtedy programy socjalne też miały w tym udział" [IDI1_2]. Według badanych, cele były na tyle trafnie skonstruowane, że zachowały ważność mimo zmieniających się okoliczności zewnętrznych, wśród nich wskazywano zwłaszcza na zmiany rynku pracy pod wpływem niedoboru pracowników, a następnie pod wpływem pandemii.

O sukcesie realizowanych działań (mierzonych osiągnięciem przyjętych założeń) zaważyła trafność postawionej diagnozy (również to, że była konsultowana z mieszkańcami), sprawność organizacyjna LGD, ale także zdolność do dyskusji nad projektami członków Rady LGD.

3.2. Ocena wpływu na kapitał społeczny

Pytanie badawcze:

2. Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
3. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?

W programie łącznie udzielono wsparcia 12 przedsięwzięciom realizowanym przez organizacje pozarządowe. Należy uznać, że to znaczący sukces zważając na niewielką liczbę organizacji pozarządowych na obszarze LSR oraz bariery w dostępie do środków: "Nasza strategia jest podzielona na trzy główne cele: pierwsze to spółki komercyjne i niekomercyjne, drugi cel to tworzenie miejsc pracy, a trzeci to cel aktywizacyjny – społeczny i ze wszystkich ten trzeci nam najstabilniej wychodzi, bo wyszło nam na to, że nasze organizacje są nieprzygotowane do realizacji projektów w formule konkursu otwartego, a no tutaj zarząd nie chciał poprzedni zgodzić się na granty, czyli nie chcieli podjąć ryzyka, żeby to LGD jakby odpowiadało za granty tych beneficjentów, więc mieliśmy dla organizacji tylko konkursy otwarte, czyli po 50 tys. złotych i w sumie mieliśmy chyba dwa konkursy dla organizacji i no tam niewiele tych organizacji zrealizowało te projekty. Czyli albo na etapie poprawek już z Urzędu Marszałkowskiego wycofał się z konkursu, albo po prostu w ogóle no nie doprowadziły, nie doszły do etapu podpisania umowy najczęściej." [IDI1_2].

Respondentka podkreśla, że LGD potrafią trafnie diagnozować sytuację i na nią reagować: "Widząc słabości organizacji, zaczęliśmy realizację projektów własnych, zbliżających do wzmocnienia organizacji, utworzyliśmy COT na terenie powiatu Starogardzkiego, mamy usługi doradztwa i szkolenia, żeby wzmocnić i pokazać jak mogą pracować, żeby sobie wychować beneficjentów w przyszłym okresie, bo my jesteśmy poza tą działką LSRu jesteśmy też ośrodkiem działań lokalnie i tutaj w takich grantach do 6 tys. no to te organizacje sobie radzą, ale z dużymi i to jest inna formuła działań lokalnie po podpisaniu umowy dostają pieniądze i mogą realizować swoje działania, a tu w PROWie musieliby mieć zdolność kredytową żeby dostać refundację i to był duży problem" [IDI1_2].

Najslabsze pod względem liczby działających organizacji pozarządowych są gminy Osiecz i Skórcz. Trzeba jednak zauważyć, że gmin, w których funkcjonuje niewiele organizacji (1 w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców) jest więcej – wszystkie te gminy wymagają dalszego wzmocnienia kapitału społecznego mieszkańców i intensyfikowania włączania mieszkańców w działania społeczne (zgodnie z założeniami programu LEADER oddolność działań i zaangażowanie podmiotów lokalnych jest kluczowa dla powodzenia programu rozwojowego).

Jedna z respondentek wskazuje, że przeznaczenie konkretnych środków na wzmocnienie sektora obywatelskiego pomogłoby w jego aktywizacji: "jednak ten sektor obywatelski na obszarach wiejskich jest słaby, tak? Gdyby było takie zastrzeżenie, że jakiś procent musi pójść na wzmocnienie, albo aktywizację sektora obywatelskiego, gdyby ten sektor był tak traktowany, jak Ci, którzy podejmują działalność gospodarczą, czyli dostają premię na działalność to by nam naprawdę bardzo dużo ułatwiło" [IDI1_1].

Ciekawym przypadkiem jest gmina Czarna Woda, w której od 2010 r. nie istniały żadne organizacje pozarządowe a w roku 2020, pomimo okresu pandemicznego powstało ich 27 na 10 tys. mieszkańców.

Tabela 8. Nowo zarejestrowane fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców

Rok	Gmina									
	Czarna Woda	Czarna woda Miast o	Czarna Woda- Obszar	Skórcz 42214 21302 1	Skórcz 42214 21310 2	Starog ard Gd. 42214 21303 1	Starog ard Gd. 42214 21312 2	Bobowo	Kaliska	Lubichow o
2010	0	0	0	0	0	0	0	3	0	2
2011	3	0	0	6	0	1	1	0	2	5
2012	0	0	0	3	0	1	0	0	2	2
2013	0	0	0	0	2	1	3	0	0	0
2014	3	3	0	0	0	1	1	0	0	0
2015	3	3	0	3	0	1	2	3	4	2
2016	6	7	0	0	0	1	3	0	0	0
2017	0	0	0	0	0	2	2	0	4	0
2018	3	4	0	3	0	2	1	6	6	0
2019	6	7	0	3	0	2	1	0	2	3
2020	6	4	27	0	0	1	1	0	2	0

Rok	Gmina								
	Osieczna	Osiek	Skarszewy	Skarszewy - miasto	Skarszewy - obszar wiejski	Smętowo Graniczne	Zblewo	Liniewo	Stara Kiszewa
2010	3	8	1	1	1	0	1	0	2
2011	0	0	1	3	0	2	2	0	0
2012	0	0	3	1	5	0	0	2	5
2013	3	0	2	1	3	0	1	0	0
2014	3	4	1	1	1	0	1	0	0
2015	0	0	3	1	4	0	2	0	0
2016	0	0	1	0	3	0	2	0	2
2017	0	4	2	0	4	0	1	4	0
2018	0	0	2	3	1	0	3	2	3
2019	0	4	1	0	3	2	2	0	1
2020	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Niską liczbę organizacji pozarządowych można tłumaczyć niską potrzebą angażowania się mieszkańców w sprawy wspólne. Nieco mniej niż połowa mieszkańców deklarowała, że uczestniczyli oni w działaniach na rzecz spraw wspólnych lub innych mieszkańców. **Zdecydowana większość zrobiła to pod wpływem zachęty ze strony LGD.**

Tabela 9. Aktywność na rzecz lokalnej społeczności i wpływ LGD na aktywność społeczną

Aktywność na rzecz lokalnej społeczności	tak	nie
Doświadczenie w podejmowaniu P. działań na rzecz innych mieszkańców gminy lub wspólnych spraw	42	58
Doświadczenia w działaniach na rzecz wspólnych, do których zachęciła Lokalna Grupa Działania	13,6	86,4

Warto przy tym przyglądać się źródłom tych postaw, w tym tego, czy mają oni poczucie sprawczości, to jest towarzyszy im przekonanie, że od ich działań zależą zmiany zachodzące w ich lokalnej społeczności. W przypadku badanych z obszaru LSR zauważamy, że o ile mają oni poczucie, że mogą mieć wpływ na to, co dzieje się w ich własnej miejscowości, to rzadziej mogą wpływać na życie gminy. Takie przekonania mogą znacząco wpływać na preferowane rodzaje aktywności – mieszkańcy będą bardziej skłonni do działań, których efekty będą dla nich bezpośrednio obserwowalne i odczuwalne.

Tabela 10. Poczucie wpływu na lokalną społeczność

Twierdzenie, które określa postawę badanego	tak	nie wiem	nie
tacy jak Pan(i) mają wpływ na życie wsi/miejscowości	28,4	30,9	40,7
tacy jak Pan(i) mają wpływ na życie gminy	24,7	44,4	30,9

Jednocześnie, należy zauważyć, że nawet przy obecnie umiarkowanej aktywności mieszkańców, dzielą oni przekonanie, że współdziałanie z innymi ma sens – pozwala pomóc potrzebującym (zdaniem 77,8%) i wpływać na kierunek zmian w gminie (66,7%).

Tabela 11. Ocena współdziałania, jako narzędzia pomocy innym – potrzeba angażowania

Twierdzenie, które lepiej określa postawę badanego	Procent
1. tacy jak ja działając z innymi mogą pomóc potrzebującym	77,8
2 tacy jak ja nawet działając z innymi nie mogę pomóc potrzebującym	22,2
Razem	100,0

Mieszkańcy pytani o to, co mogłoby zachęcić do działania najczęściej wskazywali kilka czynników:

- zachęta ze strony innych,
- pojawienie się spraw wystarczająco dla nich ważnych,
- jasno postawiony cel działań,
- akceptacja społeczna dla wyznaczonego celu, w tym także akceptacja władz gminy,
- reorganizacja własnych obowiązków (teraz powodem braku działania jest brak czasu lub nadmiar obowiązków).

Niewielka część badanych mieszkańców otwarcie deklaruwała, że niezależnie od czynników zewnętrznych, nie będą się włączyć w żadne działania („to po prostu nie dla mnie”, „niech inni działają”, „to dobre dla młodych”). Podobnej wielkości grupa mieszkańców już się angażuje i nie potrzebuje dodatkowych bodźców.

Tabela 12. Ocena współdziałania, jako narzędzia zmiany w społeczności lokalnej – potrzeba angażowania

Twierdzenie, które lepiej określa postawę badanego:	Procent
1. tacy jak ja działając z innymi mogą wpływać na to, jak zmienia się nasza gmina	66,7
2 tacy jak ja nawet działając z innymi nie mogą wpływać na to, jak zmienia się nasza gmina	33,3
Razem	100,0

Tym ważniejsza staje się z tej perspektywy rola LGD. Taką perspektywę zarysowują też badani przedstawiciele Rady, którzy mają świadomość znaczenia aktywności animacyjnej podejmowanej przez LGD i popełnionych błędów: “Do tej pory LGD koncentrował się na organizacji konkursów, bo też jesteśmy z tego rozliczani, tam mamy premie dodatkowe środki, natomiast problem widzimy i na pewno będziemy coś z tym robić, moim też celem jest to, żebyśmy szli w społeczność i mieli działania aktywizacyjne, bo to jest potrzebne, bo tracimy zainteresowanie naszą pracą, jesteśmy postrzegani jako biuro, które ma pieniądze do rozdania, a ta część społeczna nam upadła i staramy się to odbudować” [IDI1_2].

W opinii respondentki to właśnie LGD ma największy potencjał na polu aktywizacji społecznej. Są blisko ludzi, znają specyfikę miejsca, mają zdolności pogodzenia różnych interesów, zdolności do włączania różnych partnerów we wspólne przedsięwzięcia i większej skuteczności działania na rzecz wspólnych celów. “LGDy powinny zająć się całą działalnością związaną z aktywizacją społeczną, czyli no bo my naprawdę mamy rozeznanie dosyć dobre kto co robi w terenie. Po prostu jakby taki systemowe pieniądze na działania to bardzo chętnie, bo będziemy mieli kasę na to żeby zatrudnić animatorów społecznych i wpuścić ich w teren, czy takie quasi ośrodki wsparcia ekonomii społecznej, no to my jesteśmy w małych gminach bliżej ludzi i my wiemy co się dzieje i co jest potrzebne, w sensie mamy dostęp to ludzi, którzy tam są i to tak, myślę, że to też łatwiej nam na obszarze dogadać się z wójtami i w 15 osób porozumieć się co do tego w co inwestujemy i w nawet takie infrastrukturalnych rzeczach” [IDI1_2].

Barierą w prowadzeniu działalności aktywizacyjnej może być niewłaściwe postrzeganie LGDu jako kolejnego urzędu: “Nie chciałabym, żeby postępowało takie zbiurokratyzowanie LGDu i przekształcanie go na właśnie quasi urząd” [IDI1_2]. Respondentka podkreśla też rolę współpracy z gminami: “Czytałam rozporządzenie komitetu monitorującego [...] chcą nam wprowadzić konkurencyjne organizacje, partnerstwa, w których nie muszą być samorządy, do tej pory taki układ, że obszar LGDu jest warunkowany przystąpieniem gminy do partnerstwa, on nam się sprawdza, natomiast jeśli powstaną nie wiadomo jakie partnerstwa bez udziału gminy to ja nie wiem jak to może funkcjonować” [IDI1/2]. Potwierdza to inny respondent: “Tu [LGD] jest zaangażowanie wszystkich grup, w jakiś sposób osoby które pracują w LGD są związane z samorządami. Jeżeli by nie było protekcji samorządów to by nie działało. Czy to jest przedsiębiorca czy organizacja, czy przedstawiciel to jest w jakiś sposób związany z samorządem” [IDI1_3].

3.3. Przedsiębiorczość

Pytania badawcze:

4. W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?

Większość mieszkańców dostrzega istotne zmiany infrastrukturalne (75,3%) i inwestycje gospodarcze (53,1%) które nie tylko wpływają na jakość życia na obszarze LGD, ale także na możliwości rozwoju przedsiębiorczości. Jedynie 28,4% badanych zauważa, że w ostatnich latach wzrastała liczba nowych przedsiębiorstw, ale może mieć to związek z faktem niskiej rozpoznawalności marek w pierwszym okresie działania i ograniczona skalą podejmowanych działalności, nie są tworząc wielu nowych miejsc pracy.

Ponad połowa mieszkańców dostrzega inwestycje w infrastrukturę turystyczną (56,8%) inwestycje gospodarcze (53,1%). W opinii mieszkańców nie wpływało to znacząco na zwiększenie się liczby ofert pracy. Tylko 38,3% ankietowanych wskazało na poprawę sytuacji na tym polu, według 43,2% ilość ofert pracy nie zmieniła się. Podobnie mieszkańcy oceniają warunki prowadzenia firm. Ponad połowa badanych uważa, że nie zmieniły się (61,7%), zdaniem 25,9% badanych uległy pogorszeniu. W takim postrzeganiu rzeczywistości nie musi być sprzeczności – bowiem warunki prowadzenia firm nie są zależne od rozwiązań lokalnych, ale także od rozwiązań prawnych i uwarunkowań makroekonomicznych. Mając na względzie trudny gospodarczo i społecznie okres pandemiczny i postpandemiczny wyniki te nie powinny niepokoić. Pozytywnym zjawiskiem jest też zauważalna dywersyfikacja gospodarcza – 32,1% mieszkańców dostrzega możliwości zatrudnienia poza rolnictwem.

Niepokojące jest jedynie, że zwiększaniu się liczby ofert pracy, nie towarzyszy zwiększanie atrakcyjności ofert pracy.

Przedstawiciele Rady LGD pytano między innymi o wpływ zmiany sytuacji gospodarczej na zjawisko odpływu młodych mieszkańców z obszaru LSR. Z pewnością warto stwarzać zachęty dla młodych, by pozostawali u siebie i działali na rzecz lokalnych społeczności. "Jestem związana z tym od początku istnienia, ale teraz w zarządzie jestem od gruntu 2018 prezeską i to czego mi brakuje to wsparcie właśnie dla takich młodych osób, bo mamy bardzo dużo osób młodych, którzy zakładają firmę i to są chłopaki, którzy mają jakiś fach w ręku, albo mają pasję, otwierają firmę, ale nie mają zacięcia biznesowego i tego czego mi brakuje i co na pewno będę chciała tutaj szybko wdrożyć, żeby tych przedsiębiorców takich objąć takim patronatem, powłoką biznesową, nie chodzi o to żeby oni wzięli pieniądze, byli chwilę na rynku i zniknęli, tylko żeby rozwijali się, zwłaszcza jeśli widzimy że to są pasjonaci tego co robią, żeby przez jakąś głupotę albo brak umiejętności zarządzania firmą, bo można lubić to co się robi, ale to niekoniecznie ma się wtedy umiejętności do zarządzania przedsiębiorstwem, nie tylko wsparcia, bo widzę, że tym ludziom zwłaszcza młodym brakuje, bo niektórzy mają taki gen przedsiębiorczości i zawsze wyjdą na swoje, a niektórzy po prostu chcą żyć z tego co lubią robić, no ale trzeba umieć to..." [IDI1_2].

Tabela 13. Zmiany sytuacji gospodarczej obserwowane przez mieszkańców

Zmiany sytuacji gospodarczej w gminie w ostatnich 5 latach? (100 % w wierszach)	poprawa	bez zmian	pogorszenie
liczba nowopowstających przedsiębiorstw	28,4	51,9	19,8
ilość inwestycji gospodarczych	53,1	35,8	11,1
Ilość ofert pracy	38,3	43,2	18,5
atrakcyjność ofert pracy	23,5	56,8	19,8
infrastruktura techniczna komunalna (drogi, wodociągi, sieć energetyczna)	75,3	22,2	2,5
rozwój infrastruktury turystycznej	56,8	38,3	4,9

warunki prowadzenia firm	12,3	61,7	25,9
możliwości zatrudnienia poza rolnictwem	32,1	58,0	9,9

Mieszkańcy pytani o to, czy warto w kolejnej LSR uwzględnić wsparcie dla przedsiębiorców, wyrażają jednoznaczne opinie. Według nich wsparcie przedsiębiorczości jest kluczowe dla dalszego rozwoju obszaru. Pojawiały się dwa rodzaje odpowiedzi. Większość badanych podkreślała rolę dalszego wspierania małych lokalnych przedsiębiorstw, zwłaszcza tych, które świadczą usługi turystyczne lub tych, które stanowią zaplecze dla turystyki (gastronomia, baza noclegowa, handel rękodziełami). Z drugiej strony, pojawiały się głosy, że nie należy uzależniać rozwoju wyłącznie od turystyki a wsparcie dla gospodarki powinni raczej koncentrować się tym, by powstawały miejsca pracy poza rolnictwem i nie wyłącznie w turystyce. Z taką perspektywą współbrzmi opinia pojedynczych mieszkańców, którzy wyrażali przekonanie, że należałoby przyciągnąć zewnętrznych inwestorów, np. tworząc strefę ekonomiczną. Takie opinie były jednak rzadsze niż te, które wskazywały na potrzebę preferowania małych, lokalnych przedsięwzięć w pełni wykorzystujących potencjał wewnętrzny obszaru.

Potwierdzenie o rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LSR potwierdzają też statystyki publiczne. We wszystkich gminach od 2010 r. nieznacznie, ale nieprzerwanie wzrastała zarówno bezwzględna liczba firm, jak i liczba podmiotów przypadająca na 1000 mieszkańców. Wyjątkiem jest gmina Osieczna, w której liczby te utrzymały się w latach 2019, 2020 na stałym poziomie i gmina Osiek, gdzie w roku 2020 liczba podmiotów nieznacznie spadła w stosunku do roku 2019 wracając do stanu z roku 2017.

Największe wahania w statystykach liczby przedsiębiorstw widać w Starogardzie Gdańskim, gdzie liczba nowych podmiotów w roku 2020 wzrosła aż 29. Nie osiągnęła jednak liczby z roku 2018. Można to tłumaczyć zarówno sytuacją społeczno-ekonomiczną czasów pandemii, jak i uwarunkowaniami lokalnego rynku. W dużym mieście łatwiej i szybciej można było reagować na dynamiczną sytuację pandemiczną zamykając nierentowne i tworząc pożądane usługi.

Tabela 14. Potencjał gospodarczy – liczba podmiotów gospodarczych bezwzględna i na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym

Rok	Gmina																			
	Czarna Woda		Czarna woda Miasto		Czarna Woda- Obszar		Skórcz 4221421302 1		Skórcz 422142131 02		Starogard Gdański 422142130 31		Starogard Gdański 422142131 22		Bobowo		Kaliska		Lubichowo	
	Liczba podmiotów	Na tys. Mieszkańców	Liczba podmiotów	Na tys. mieszk. ańców	Liczba podmiotów	Na tys. mieszk. ańców	Liczba podmiotów	Na tys. mieszk. ańców	Liczba podmiotów	Na tys. mieszk. ańców	Liczba podmiotów	Na tys. mieszk. ańców	Liczba podmiotów	Na tys. mieszk. ańców	Liczba podmiotów	Na tys. mieszk. ańców	Liczba podmiotów	Na tys. mieszk. ańców	Liczba podmiotów	Na tys. mieszk. ańców
2010	237	112					364	155,8	216	72,8	5640	178,5	1215	125,1	186	96,5	400	119,9	396	102,7
2011	241	114,8					366	155,9	231	77,5	5302	169,1	1208	122,1	174	90,4	390	115,2	405	104,7
2012	248	117,6					377	161,2	231	77,4	5373	173,9	1261	124,4	181	93,9	394	116,1	430	109,7
2013	252	120,1					378	161,7	247	83,3	5316	174,6	1323	127,8	194	99,3	401	118	442	111,7
2014	270	128,9	267	146,3	3	11,1	374	162,4	258	87,3	5289	176,6	1371	130,2	204	105	419	123,2	444	110,7
2015	270	130,9	265	147,4	5	18,9	361	158,8	257	87,4	5391	182,2	1406	133,3	212	107,8	438	128,6	434	107,7
2016	268	130,8	261	146,1	7	26,7	359	157,9	254	86,7	5322	182	1445	135,7	225	113,7	441	129	436	107,7
2017	258	127,7	245	138,8	13	51	359	158,2	252	85,7	5328	184,4	1496	139,9	226	113,7	436	126,8	448	110,7
2018	264	133,2	243	140,7	21	82,4	355	156,7	266	92,5	5291	186,2	1561	144,6	235	117,6	436	128,3	475	116,7
2019	265	137,7	245	145,9	20	81,6	382	170,4	289	101,1	5455	194,1	1653	152,7	241	120,4	470	139,1	497	121,7
2020	272	143,8	250	151,2	22	92,4	392	178,8	287	100,3	5584	202,1	1758	162,1	254	127,6	486	143,7	521	127,7

Rok	Osieczna		Osiek		Skarszewy		Skarszewy - miasto		Skarszewy - obszar wiejski		Smętowo Graniczne		Zblewo		Liniewo		Stara Kiszewa	
	Liczba podmi otów	Na tys. Mieszk ańców	Liczba podmi otów	Na tys. mieszk ańców	Liczba podmi otów	Na tys. mieszk ańców	Liczba podmi otów	Na tys. mieszk ańców	Liczba podmi otów	Na tys. mieszk ańców	Liczba podmi otów	Na tys. mieszk ańców	Liczba podmi otów	Na tys. mieszk ańców	Liczba podmi otów	Na tys. mieszk ańców	Liczba podmi otów	Na tys. mieszk ańców
2010	160	87	205	130,7	539	113,8	951	101,7	412	89,2	277	79,3	882	121,7	274	93,5	429	102,2
2011	164	88,8	198	125,3	537	113,9	941	100	404	86	260	75,1	881	120,5	280	95,3	426	101,2
2012	168	91	204	128,7	561	119,7	1004	106,4	443	93,3	262	76,2	905	122	289	98,2	431	102,2
2013	170	92,4	206	129,6	563	120,3	1038	110,2	475	100,2	298	87,4	944	127,4	294	100,2	448	106,2
2014	169	92,6	207	131,3	574	124,1	1061	113,3	487	102,7	306	90	946	127,4	302	103,3	481	115,1
2015	167	91,6	208	134,4	615	133,9	1134	121,4	519	109,3	308	91,8	955	128,4	313	108,9	502	120
2016	179	98,2	209	138	662	144,6	1182	126,7	520	109,5	304	91,2	971	130,6	315	109,8	485	118
2017	182	99,7	206	139,7	676	149,9	1222	132,2	546	115,3	317	96,4	1017	136,7	323	114,1	500	122
2018	185	102	209	145,2	685	154,7	1255	136,3	570	119,1	328	100,8	1077	144,6	336	120,6	469	113,8
2019	184	101,3	210	147,1	718	165,4	1330	145,4	612	127,4	339	105,8	1128	151,3	355	128,2	494	121,2
2020	184	102	206	145,1	741	170,8	1380	151	639	133,1	342	108	1166	156,3	379	138,1	516	126,4

Tabela 15. Potencjał gospodarczy – liczba nowych podmiotów gospodarczych bezwzględna i w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

Rok	Gmina																			
	Czarna Woda		Czarna woda Miasto		Czarna Woda- Obszar		Skórcz 4221421302 1		Skórcz 422142131 02		Starogard Gdański 422142130 31		Starogard Gdański 422142131 22		Bobowo		Kaliska		Lubichowo	
	Liczba nowych podmiotów	Na tys. Mieszkańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszkańców
2010	35	10,58					34	9,52	28	6,03	383	7,77	129	8,84	25	8,23	40	7,68	48	7,8
2011	28	8,47					35	9,73	32	6,85	333	6,76	99	6,64	17	5,59	35	6,67	47	7,6
2012	33	10,02					31	8,62	27	5,78	388	7,91	115	7,61	18	5,9	38	7,19	51	8,2
2013	26	7,87					28	7,77	29	6,22	339	6,96	133	8,62	28	9,22	45	8,51	46	7,3
2014	30	9,13	27	9,39	3	7,28	18	5,03	30	6,46	349	7,19	144	9,15	26	8,47	49	9,3	56	8,8
2015	29	8,88	27	9,43	2	4,96	18	5,08	27	5,8	399	8,26	128	8,03	29	9,4	59	11,17	37	5,8
2016	23	7,04	20	6,94	3	7,77	19	5,34	27	5,85	328	6,79	133	8,35	31	9,93	42	7,95	41	6,3
2017	27	8,36	26	9,14	1	2,59	30	8,46	22	4,76	318	6,61	144	8,9	23	7,29	45	8,44	43	6,6
2018	27	8,38	23	8,11	4	10,36	21	5,82	39	8,43	371	7,73	154	9,39	30	9,43	43	7,96	55	8,4
2019	21	6,64	21	7,54	0	0	37	10,21	37	8,07	387	8,1	151	9,09	18	5,65	51	9,38	60	9,0
2020	22	7	19	6,86	3	8,04	24	6,62	18	3,92	327	6,88	141	8,4	18	5,58	38	7,03	47	7,0

Rok	Osieczna		Osiek		Skarszewy		Skarszewy - miasto		Skarszewy - obszar wiejski		Smętowo Graniczne		Zblewo		Liniewo		Stara Kiszewa	
	Liczba nowych podmiotów	Na tys. Mieszk ańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszk ańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszk ańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszk ańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszk ańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszk ańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszk ańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszk ańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszk ańców
2010	25	8,47	21	8,56	115	7,92	65	9,09	50	6,78	28	5,22	91	8,13	29	6,29	47	7,15
2011	25	8,51	10	4,05	107	7,35	68	9,46	39	5,29	12	2,24	101	8,98	39	8,44	48	7,27
2012	17	5,8	14	5,66	143	9,78	73	10,21	70	9,37	27	5,06	84	7,39	40	8,67	60	9,03
2013	14	4,78	11	4,45	123	8,38	66	9,3	57	7,53	50	9,38	102	8,92	22	4,73	63	9,48
2014	16	5,51	15	6,05	137	9,33	77	10,86	60	7,89	28	5,26	85	7,4	39	8,4	80	12,08
2015	17	5,9	15	6,03	162	11,03	79	11,19	83	10,87	31	5,87	90	7,82	39	8,37	65	9,77
2016	30	10,49	16	6,58	149	10,11	98	13,74	51	6,7	30	5,71	93	8,07	33	7,09	50	7,5
2017	17	5,96	15	6,16	128	8,65	61	8,55	67	8,75	41	7,83	123	10,62	43	9,27	80	12,04
2018	21	7,31	16	6,68	145	9,78	67	9,48	78	10,05	45	8,58	138	11,82	43	9,34	54	8,01
2019	15	5,18	11	4,62	138	9,32	68	9,72	70	8,97	33	6,34	113	9,62	35	7,62	64	9,4
2020	13	4,51	11	4,64	111	7,42	49	6,98	62	7,81	26	5,03	97	8,15	37	8,06	51	7,46

3.4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe

5. W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
6. W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?

Turystyka i jej rozwój należały do najważniejszych celów LSR. Tym ważniejsza jest ocena efektów wsparcia tego sektora oraz wpływu tych działań na wzmacnianie lokalnej tożsamości. Prawie połowa badanych uważa, że poziom atrakcyjności turystycznej obszaru LGD zwiększył się lub nie zmienił się w ostatnich latach (co oznaczać może, że jest równie wysoki, jak wcześniej). Pojedyncze osoby (2,5% mieszkańców) uznały, że poziom atrakcyjności turystycznej obszaru spadł – to osoby, które jednocześnie wyczulone były na jakość środowiska i jego zmiany m.in. pod wpływem rosnącej presji turystycznej. Mieszkańcy odnotowują w szczególności to, że poprawie uległa infrastruktura i oferta sportowa i rekreacyjna oraz polepszyła się promocja regionu i jego zasobów naturalnych, kulturalnych i turystycznych. Dla ponad 1/3 badanych miało to znaczenie dla wzmocnienia ich (i tak silnej na tym obszarze) tożsamości lokalnej i identyfikacji z lokalną kulturą i tradycjami.

Tabela 16. Zmiany dot. potencjału turystycznego i kulturowego w opinii mieszkańców

Obserwowane zmiany w ostatnich 5 latach	poprawa	bez zmian	pogorszenie
Poziom atrakcyjności turystycznej	58,0	39,5	2,5
Promocja dziedzictwa kulturalnego, zasobów naturalnych i turystyki	55,6	43,2	1,2
Infrastruktura i oferta kulturalna	56,8	39,5	3,7
Infrastruktura i oferta sportowa i rekreacyjna	72,8	25,9	1,2
Utożsamianie się mieszkańców z regionem	28,4	69,1	2,5

Dostrzeganie zmian przez mieszkańców to zarówno efekt dokonanych inwestycji, ale także ich zgodności z formułowanymi przez mieszkańców oczekiwań.

Według badanych turystyczny potencjał obszaru LGD definitywnie wzrósł. Jednocześnie podkreślano że poprawa jakości infrastruktury turystycznej nie musi przekładać się wprost na przyciąganie turystów i wymaga to dalszych działań promocyjnych.

Zmiany te tylko do pewnego stopnia znajdują odbicie w statystykach publicznych GUS. Trzeba przy tym pamiętać, że badanie turystyki GUS ma znaczące ograniczenia (odnotowywane są dane dotyczące jedynie większych obiektów, z co najmniej 10 miejscami noclegowymi). Jednak nawet przy tych ograniczeniach odnotowujemy, że liczba takich obiektów noclegowych w większości gmin nie zmieniła się. W czterech miejscowościach uszczupliła się o jeden obiekt noclegowy, co w przypadku miejscowości takich jak Czarna Woda i Czarna Woda Miasto, gdzie likwidacja jednego obiektu noclegowego oznaczała całkowity brak miejsc noclegowych w danej lokalizacji. W przypadku Kaliskiej nie zmieniła się liczba obiektów noclegowych, ale baza noclegowa gwałtownie się skurczyła z 243 do 43 miejsc noclegowych (dane GUS) – to zmiana, której z perspektywy analizy danych zastanych nie umiemy wyjaśnić.

Tabela 17. Zmiany zasobów turystycznych w podziale na gminy

Rok	Gmina																			
	Czarna Woda		Czarna woda Miasto		Czarna Woda- Obszar		Skórcz 4221421302 1		Skórcz 422142131 02		Starogard Gdański 422142130 31		Starogard Gdański 422142131 22		Bobowo		Kaliska		Lubichowo	
	Obiekt y nocleg owe	Miejsc a nocleg owe	Obiekt y nocleg owe	Miejsc a nocleg owe	Obiekt y nocleg owe	Miejsc a nocleg owe	Obiekt y nocleg owe	Miejsc a nocleg owe	Obiekt y nocleg owe	Miejsc a nocleg owe	Obiekt y nocleg owe	Miejsc a nocleg owe	Obiekt y nocleg owe	Miejsc a nocleg owe	Obiekt y nocleg owe	Miejsc a nocleg owe	Obiekt y nocleg owe	Miejsc a nocleg owe	Obiekt y nocleg owe	Miejsc a nocleg owe
2012	2	34					0	0	2	30	3	122	3	142	0	0	0	0	5	307
2013	2	34					0	0	2	30	2	108	3	154	0	0	0	0	4	289
2014	1	16	1	16	0	0	0	0	2	30	2	106	3	84	0	0	0	0	5	266
2015	1	16	1	16	0	0	0	0	2	30	2	106	4	204	0	0	0	0	5	342
2016	1	16	1	16	0	0	0	0	2	30	2	106	3	66	0	0	0	0	6	348
2017	1	15	1	15	0	0	0	0	2	30	1	63	4	156	0	0	0	0	6	332
2018	1	15	1	15	0	0	0	0	2	30	1	63	3	66	0	0	0	0	5	312
2019	1	15	1	15	0	0	0	0	2	30	1	63	3	60	0	0	1	243	5	312
2020	0	0	0	0	0	0	0	0	1	14	1	63	2	42	0	0	1	43	5	330

Źródło: BDL GUS

Rok	Osieczna		Osiek		Skarszewy		Skarszewy - miasto		Skarszewy - obszar wiejski		Smętowo Graniczne		Zblewo		Liniewo		Stara Kiszewa	
	Obiekt y nocleg owe	Miejsc a nocleg owe	Obiekt y nocleg owe	Miejsc a nocleg owe	Obiekt y nocleg owe	Miejsc a nocleg owe	Obiekt y nocleg owe	Miejsc a nocleg owe	Obiekt y nocleg owe	Miejsc a nocleg owe	Obiekt y nocleg owe	Miejsc a nocleg owe	Obiekt y nocleg owe	Miejsc a nocleg owe	Obiekt y nocleg owe	Miejsc a nocleg owe	Obiekt y nocleg owe	Miejsc a nocleg owe
2012	0	0	1	11	4	224	4	224	0	0	0	0	5	347	0	0	2	75
2013	0	0	3	35	3	204	3	204	0	0	0	0	5	401	0	0	1	60
2014	0	0	2	24	3	211	3	211	0	0	0	0	4	367	0	0	3	167
2015	0	0	3	133	3	211	3	211	0	0	0	0	4	375	0	0	3	178
2016	0	0	3	130	3	204	3	204	0	0	0	0	5	341	0	0	4	213
2017	0	0	3	153	3	204	3	204	0	0	0	0	5	403	0	0	4	209
2018	0	0	3	146	2	193	2	193	0	0	0	0	5	419	0	0	4	203
2019	0	0	3	170	2	193	2	193	0	0	0	0	5	368	0	0	4	196
2020	0	0	3	170	2	193	2	193	0	0	0	0	5	383	0	0	4	172

Tabela 18. Udział LGD w zwiększaniu potencjału turystycznego obszaru

Wskaźnik	Wskaźnik szczegółowo	Realizacja (U)	Realizacja (P)
Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Ogółem	29	29
	Obiekty noclegowe	1	1
	Obiekty gastronomiczne	7	7
	Obiekty sportowe/rekreacyjne	21	21
Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Ogółem	16	16
	Obiekty noclegowe	0	0
	Obiekty gastronomiczne	10	10
	Obiekty sportowe/rekreacyjne	6	6

Niewątpliwie do rozwoju oferty turystycznej przyczyniają się też działania finansowane dzięki LGD. W ramach realizacji LSR powstało łącznie 29 obiektów infrastruktury turystycznej, w tym 21 obiektów sportowo-rekreacyjnych, 7 gastronomicznych i 1 obiekt noclegowy (większość niewidoczna w statystykach GUS, ale uzupełniających ofertę turystyczną obszaru). Nie bez znaczenia było też dofinansowanie dla istniejących już obiektów turystycznych i obiektów sportowych i rekreacyjnych. Podkreślano przy tym, że rozwój tych elementów nie może odbywać się bez jednoczesnej dbałości o to, żeby w ogóle możliwa była obecność turystów w regionie: możliwość łatwego dojazdu, możliwość skorzystania z wygodnej i kameralnej bazy noclegowej bliskiej bogactwa przyrodniczego obszaru LGD (rozwój agroturystyki).

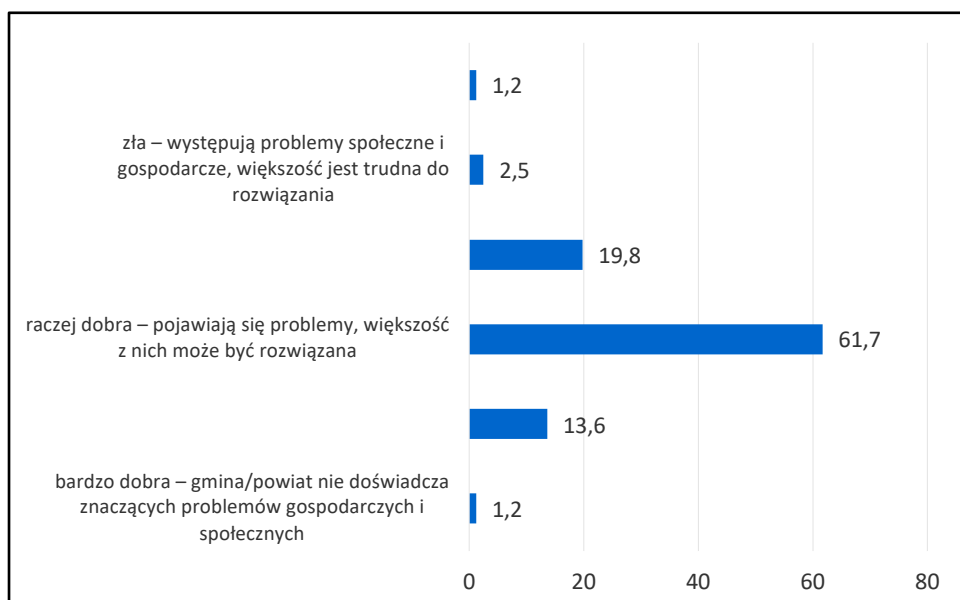
WYDŁUŻENIE SEZONU TURYSTYCZNEGO

3.5. Grupy defaworyzowane

7. Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
8. Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
9. Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Mieszkańcy w większości oceniają obecną sytuację społeczno-gospodarczą swoich gmin jako co najmniej dobrą – to opinia niemal 61,7% badanych. Nie znaczy to, że nie dostrzegają żadnych problemów (taką opinię wyrażało 2,5% mieszkańców), ale że uznają, że są one w dużej mierze możliwe do rozwiązania. Wśród tych, którzy uważają, że sytuacja społeczno-gospodarcza nie jest dobra, najliczniejsi są ci, według których tylko część problemów, których doświadczają mieszkańcy, można rozwiązać na poziomie lokalnym lub ich rozwiązanie byłoby bardzo trudne. Tylko 1,2% mieszkańców jest skrajnie pesymistyczna w swoich ocenach (trzeba pamiętać, że dane gromadzono w 2021 roku w miesiącach poprzedzających wzrost inflacji).

Wykres 1. Ogólna ocena sytuacji społeczno-gospodarczej gminy w opinii mieszkańców

Jednocześnie warto zauważyć, że te ogólnie pozytywne oceny sytuacji społeczno-gospodarczej to efekt zmian, jakie zaszły w ostatnich 7 latach, zwłaszcza w obszarze gospodarczym. Ponad 2/3 mieszkańców odczuwa także poprawę sytuacji społecznej. Wśród pozostałych przeważają opinie, że sytuacja w każdym z tych obszarów nie zmieniła się.

Oczywiście jesteśmy świadomi, że zmiany te nie są między innymi powodowane sytuacją makroekonomiczną (wzrost koniunktury), a nie wyłącznie efektem działań na poziomie lokalnym. Te ostatnie nie są jednak bez znaczenia.

Tabela 19. Zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru od 2014 roku w opinii mieszkańców

Obszar zmiany	poprawiła się	bez zmian	pogorszyła się
sytuacja gospodarcza	65,4	23,5	11,1
sytuacja społeczna	59,3	30,9	9,9

Wśród pozytywnych zmian zauważane są przede wszystkim: wyższa aktywność społeczna, dostęp do usług opiekuńczych dla dzieci i spadek poziomu bezrobocia. Tu co najmniej 39% badanych zauważa poprawę. Według ponad połowy mieszkańców nie zmieniła się dostępność do usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnosprawnych i skala problemu ubóstwa. To wskazuje ważne obszary działań na przyszłość. Zarówno dane demograficzne - szybko starzejące się społeczeństwo, jak i ekonomiczne (wysoka inflacja) nie zapowiadają rychłego końca tych postawionych przed lokalnymi społecznościami wyzwań. Etykę solidarności społecznej można budować i wzmacniać oddolnymi inicjatywami.

Największy niepokój wśród badanych budzi kwestia odpływu młodych ludzi z gmin i powiatu.

Tabela 20. Zmiany sytuacji społecznej w gminie obserwuje P. w ostatnich 5 latach w opinii mieszkańców

zmiany sytuacji społecznej	poprawa	bez zmian	pogorszenie
poziom bezrobocia	39,5	43,2	17,3
liczba rodzin zależnych od pomocy społecznej	18,5	60,5	21,0
aktywność społeczna (udział w działaniach na rzecz społeczności)	42,0	49,4	8,6
odpływ ludzi młodych z gminy/powiatu	7,4	46,9	45,7
dostęp do usług opiekuńczych dla dzieci	40,7	58,0	1,2
dostęp do usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnosprawnych	27,2	61,7	11,1
dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej	16,0	51,9	32,1

Według 45,7% mieszkańców problem ten pogłębia się. Może mieć na to wpływ fakt, że dzieci i młodzież są według mieszkańców narażone na wykluczenie społeczne – to ubóstwo i marginalizacja społeczna są przyczynami odpływu młodych.

Według większości mieszkańców w ich gminach żyją osoby narażone na wykluczenie społecznej (tylko 4,9% było innego zdania). Najczęściej wskazywano tu osoby ubogie, niepełnosprawne, starsze i samotne. To o tyle ważne, że cechy te mogą współwystępować, powodując pogłębienie ryzyka marginalizacji. Badani nie umieli w większości ocenić, czy LGD i realizowana przez Grupę strategia w wystarczającym stopniu uwzględnia problemy tych osób. To ważny sygnał. Może on świadczyć o tym, że pomimo świadomości problemu nie ma społecznego zainteresowania i troski o to jak go rozwiązać. Pozostali oceniali, że LGD w wystarczającym stopniu uwzględnia w swoich działaniach takie grupy jak dzieci i młodzież, rodziny z dziećmi, kobiety, przedsiębiorców i rolników. W opinii mieszkańców LGD w mniejszym stopniu uwzględnia natomiast sprawy tych grup, które wskazywano wcześniej jako szczególnie defaworyzowane.

Tabela 21. Grupy defaworyzowane z perspektywy mieszkańców

Grupy mieszkańców w szczególności narażone na wykluczenie społeczne (mogą mieć poczucie, że jakość ich życia jest niższa niż innych mieszkańców):	Grupy narażone na wykluczenie społeczne	Czy działania LGD uwzględniają w wystarczającym stopniu sprawy i problemy osób mieszkających w gminie		
		tak	nie	nie wiem
dzieci i młodzież	2,5	27,3	3,9	68,8
osoby niepełnosprawne	56,8	11,7	20,8	67,5
osoby starsze/seniorzy	48,1	10,4	18,2	71,4
osoby samotne	53,1	7,8	10,4	81,8
rodziny z dziećmi	2,5	24,7	2,6	72,7
osoby ubogie	58,0	6,5	14,3	79,2

kobiety	4,9	15,6	3,9	80,5
przedsiębiorcy	-	23,4	10,4	66,2
rolnicy	-	18,2	6,5	75,3
inne grupy	1,2	-	-	-
nie ma takich grup	4,9	-	-	-

Z zawartej w Lokalnej Strategii Rozwoju diagnozy problemów społecznych obszaru wyłania się kilka defaworyzowanych grup. Są to:

- młodzież do 30 roku życia ze względu na:
 - trudny dostęp do rynku pracy
 - niskiego zainteresowania młodzieży aktywnością społeczną w tym wolontariatem
 - niska znajomość tradycji kociewskiej i utożsamiania się z Kociewiem wśród lokalnej społeczności
- osoby powyżej 50 roku życia ze względu na:
 - trudny dostęp do rynku pracy
 - utrudnienia natury społecznej
 - słabą ofertę społeczną i rekreacyjną dla seniorów

W wyniku tych rozpoznań w Lokalnej Strategii Rozwoju (poczynionych także na podstawie badania potrzeb mieszkańców) szczególny nacisk położono na grupy defaworyzowane, co przejawia się w szczególności w dwóch formach: po pierwsze uwzględniono potrzeby tych grup w planie finansowym (31 % środków LSR czyli 3,1 mln zł przeznaczono na realizację działań dla i z osobami z grup defaworyzowanych w ramach wszystkich przedsięwzięć LSR), a po drugie w rodzajach działań, które służyć miały przebudowie i zwiększeniu dostępności do niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturowej.

Wreszcie, uwzględniono ich specyfikę także w planie komunikacyjnym (założono, że „przekazywana informacja ma być zrozumiała, prosta w formie i treści i docierać do jak największej liczby odbiorców”). W przypadku młodzieży działania komunikacyjne obejmowały: organizację stoisk z informacją o ofercie LGD na targach pracy; ulotki informacyjne dla szkół wyższych z naszego terenu oraz szkół średnich (dla klas 3 i 4 szkół średnich); spotkania dla nauczycieli; spotkania w szkołach dla uczniów klas 3 i 4 szkół średnich, spotkania z Młodzieżowymi Radami Gmin oraz Powiatu, spotkania w Ognisku Pracy Pozaszkolnej, spotkania z Młodzieżowymi Drużynami Pożarniczymi. Z kolei dla osób powyżej 50 roku życia: ogłoszenia parafialne; wszelkie działania w prasie; organizacja spotkań z KGW, Klubami Seniora, Stowarzyszeniem Emerytów i Rencistów, uczestnictwo w zajęciach Uniwersytetu III Wieku; organizacja wyjazdu studyjnego – pokazanie dobrych przykładów. Do obu grup kierowano takie działania jak: organizacja szkoleń z przedsiębiorczości; finansowanie pisania biznes planów dla osób z gr. defaworyzowanych.

Założone działania, jak i forma komunikowania ich jest trafna. Należałoby jedynie w kolejnym okresie rozważyć włączenie dodatkowych kanałów komunikacji – np. powiadomień o działaniach LGD w postaci smsów lub wpisów w mediach społecznościowych (z których coraz chętniej korzystają młodzi dorośli).

Należy zwrócić uwagę na możliwość wpływania na sytuację tych grup przez właściwe sformułowanie kryteriów dostępu dla potencjalnych beneficjentów w ogłaszanych konkursach. W procedurach określono sposób postępowania w przypadku takiej samej liczby punktów: w przypadku operacji, które uzyskały tę samą liczbę punktów, wyższą pozycję na liście ocenionych operacji przyznaje się tej operacji, która 58 składana jest przez beneficjenta – podmiot pochodzący z grupy defaworyzowanej.

Dodatkowo jedno z kryteriów wyboru premiuje osoby z tych grup rozpoczynające działalność gospodarczą oraz gdy wnioskodawca (z gr. defaworyzowanych) w wyniku realizacji operacji zatrudni się sam, bądź osobę/y należące do grup defaworyzowanych. Ten obszar interwencji odnosi się bezpośrednio do trudnej sytuacji grup defaworyzowanych na rynku pracy – także w kontekście niskiego poziomu rozwoju przedsiębiorczości na terenie LGD.

Tabela 22. Sytuacja społeczna na obszarze LGD

	Czarna Woda		Czarna woda Miasto		Czarna Woda- Obszar		Skórcz 42214213021		Skórcz 42214213102		Starogard Gdański 42214213031		Starogard Gdański 42214213122		Bobowo		Kaliska		Lubichowo	
	2015	2019	2015	2019	2015	2019	2015	2019	2015	2019	2015	2019	2015	2019	2015	2019	2015	2019	2015	2019
Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej ogółem	448	268	0	0	0	0	338	127	718	303	4139	2152	1365	911	225	114	620	401	1012	748
Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	1371	847	0	0	0	0	954	350	1543	661	857	450	856	548	729	358	1174	737	1588	1127
Pracujący ogółem	1029	1583	0	0	0	0	1268	1599	273	351	1263 5	1412 0	2536	3287	130	205	776	498	405	581
Pracujący na 1000 mieszkańców ogółem	315	504	0	0	0	0	359	441	59	76	262	296	159	197	42	64	147	92	63	87
Bezrobocie – ogółem	163	74	0	59	0	15	152	75	202	112	1499	791	550	266	135	67	264	113	318	191
Bezrobocie – kobiety	109	40	0	30	0	10	98	46	116	72	858	519	349	177	73	45	170	77	193	129
Bezrobocie – mężczyźni	54	34	0	29	0	5	54	29	86	40	641	272	201	89	62	22	94	36	125	62
Bezrobocie - do 25 roku życia	18	10	0	7	0	3	23	18	35	18	190	115	96	49	30	15	48	21	80	29
Bezrobocie - do 30 roku życia	47	18	0	14	0	4	43	29	66	32	400	220	184	84	46	19	86	36	125	65
Bezrobocie - powyżej 50 roku życia	56	25	0	21	0	4	43	24	48	28	464	217	140	63	26	20	65	30	64	39
Bezrobocie - długotrwale bezrobotni	93	27	0	22	0	5	95	27	116	48	803	256	287	99	86	29	158	42	159	98

	Osieczna		Osiek		Skarszewy		Skarszewy - miasto		Skarszewy - obszar wiejski		Smętowo Graniczne		Zblewo		Liniewo		Stara Kiszewa	
	2015	2019	2015	2019	2015	2019	2015	2019	2015	2019	2015	2019	2015	2019	2015	2019	2015	2019
Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej ogółem	600	174	241	97	1411	734	0	0	0	0	635	359	1370	1069	686	455	805	576
Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	2082	601	969	407	960	496	0	0	0	0	1203	690	1190	910	1473	990	1210	846
Pracujący ogółem	317	347	142	134	2751	2835	0	0	0	0	374	566	1459	2151	456	474	507	701
Pracujący na 1000 mieszkańców ogółem	111	120	58	56	187	190	0	0	0	0	71	109	127	182	98	103	76	103
Bezrobocie – ogółem	149	105	110	67	598	244	0	102	0	142	256	127	508	204	195	128	291	146
Bezrobocie – kobiety	93	65	47	37	379	168	0	74	0	94	167	91	327	140	122	80	158	91
Bezrobocie – mężczyźni	56	40	63	30	219	76	0	28	0	48	89	36	181	64	73	48	133	55
Bezrobocie - do 25 roku życia	32	20	14	14	115	54	0	26	0	28	41	22	115	34	38	15	63	32
Bezrobocie - do 30 roku życia	53	34	32	20	222	90	0	40	0	50	79	36	189	67	73	39	101	57
Bezrobocie - powyżej 50 roku życia	35	27	34	17	139	56	0	26	0	30	55	29	135	49	53	35	80	41
Bezrobocie - długotrwale bezrobotni	90	49	78	28	341	110	0	37	0	73	156	63	288	86	119	59	178	66

Dostępne statystyki publiczne wskazują, że problemy nazwane w diagnozie dokonanej na etapie tworzenia LSR, chociaż były trafnie określone, to zmieniły skalę w ostatnich pięciu latach. Zauważmy, że we wszystkich gminach tworzących LGD obserwujemy kilka pozytywnych zjawisk. Są to w szczególności: spadek bezrobocia, zwiększenie liczby osób pracujących oraz zmniejszenie liczby osób zależnych od pomocy społecznej.

Istotne jest w szczególności współwystępowanie tych trzech zjawisk, oznacza ono bowiem, że zmniejszenie liczby osób bezrobotnych nie miało miejsca (wyłącznie) z powodu wyjścia z rejestrów bezrobocia po to, żeby zacząć korzystać z innych niezarobkowych źródeł utrzymania. Tej ostatniej tendencji można upatrywać jedynie w gwałtownie kurczącej się grupie osób długotrwale bezrobotnych.

Wśród tych ogólnie pozytywnych trendów zmian należy zwrócić uwagę na dwa fakty. Po pierwsze, bezrobocie nadal częściej dotyczy kobiet i osób długotrwale bezrobotnych. Te cechy mogą współwystępować, a zjawisko może dotyczyć młodych kobiet, które wypadają z rynku pracy na dłużej z powodu macierzyństwa i opieki nad dziećmi. Jeśli przyjąć takie wyjaśnienie (prawdopodobne, bo zjawisko to obserwowane jest w całym województwie pomorskim), to oznaczałoby, że warto w przyszłości **uwzględnić wspieranie przedsiębiorczości nakierunkowanej na usługi opiekuńcze** (dostęp do nich jest ważną przesłanką powrotu kobiet na rynek pracy) oraz **rozważyć nagradzanie (w kryteriach dostępu) wprowadzania rozwiązań przyjaznych pracownikom** (np. uelastycznienie czasu pracy, wprowadzanie zatrudnienia w niepełnym wymiarze umożliwiającym łączenie pracy zawodowej z opieką nad dziećmi lub innymi osobami zależnymi).

Po drugie, chociaż we wszystkich gminach obserwowane zmiany są korzystne, jednak następują z różnym nasileniem w poszczególnych gminach. Na przykład, w gminie Lubichowo nieznacznie zwiększyła się liczba osób zależnych od pomocy społecznej, podczas gdy w innych gminach liczba takich osób się obniża. W gminie Starogard Gdański struktura bezrobocia jest mniej korzystna niż na reszcie obszaru (znacznie większy jest udział osób trwale bezrobotnych niż w pozostałych gminach), a w gminie Kaliska spadła liczba osób pracujących (co można wiązać głównie z ubytkiem liczby ludności, prawdopodobnie w wieku produkcyjnym).

3.6. Innowacyjność

Pytania badawcze

W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?

Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?

Innowacja najczęściej traktowana jest jako proces, który służy:

- Stworzeniu nowego produktu lub znacznej modernizacji istniejącego produktu – innowacje produktowe
- Zastosowaniu nowej technologii, modyfikacja czynników i właściwości procesów wytwórczych – innowacje technologiczne
- Wprowadzeniu nowych lub zmienionych (unowocześnionych systemów organizacyjnych) – innowacje organizacyjne
- Udoskonaleniu systemów marketingowych (np. stworzenie nowego rynku zbytu) – innowacje marketingowe

Inne klasyfikacje typów innowacji bazują na podziale ze względu na skalę zmian (przełomowe, przyrostowe, drobne), stopień oryginalności zmian (kreatywne, imitujące, pozorne – drobne zmiany oferujące rzekome nowości), stopień złożoności zmian (izolowane, związane), typ uczestników procesu innowacji (sprzężone, niesprzężone) oraz wpływ na środowisko przyrodnicze (proekologiczne, obojętne oraz naruszające równowagę ekologiczną).

W analizowanej LSR przyjęto pierwszy z przywołanych sposobów rozumienia to jest: „przez innowacyjne rozwiązania rozumie się w ramach LSR wdrożenie nowego na danym obszarze lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych. Na tę potrzebę rozróżniamy innowacyjność:

- procesową – gdy beneficjent zakłada opracowanie, wdrożenie lub zastosowanie nowej lub znacząco ulepszonej technologii;
- produktową – gdy beneficjent zakłada opracowanie i wprowadzenie do produkcji nowego lub znacząco udoskonalonego produktu lub usługi (w tym zastosowanie nowatorskiej metodologii);
- organizacyjną – gdy beneficjent zakłada zastosowanie nowych lub znacząco udoskonalonych rozwiązań organizacyjnych;
- marketingową – gdy beneficjent zakłada zastosowanie nowych lub znacząco udoskonalonych technik marketingowych.”

„Za innowacyjne nie będą traktowane rozwiązania uznane powszechnie jako standardowe, w zakresie branży/tematyki, której dotyczy operacja.”

W ramach 8 z 10 przedsięwzięć zawartych w LSR wskazano kryteria wyboru które promują wprost operacje o charakterze innowacyjnym. Dotyczy to przedsięwzięć o nr: 1.1.1., 1.2.1, 1.2.2., 1.2.3, 2.1.1, 3.1.1., 3.2.1., 3.2.2. Takie preferowanie operacji innowacyjnych świadczy o bardzo dużej wadze, jaką przywiązano do kwestii innowacyjności w LSR. Innowacyjność jest głównym zadaniem, które powinno być osiągnięte w wyniku realizacji operacji.

Innowacyjność uwzględniono też w kryteriach oceny projektów. Przyjęto, że „Punkty można otrzymać, jeżeli ma się zaproponowaną jedną z form innowacyjności. Nie przewiduje się w kryteriach stosowania wag. Udokumentowaniem innowacyjności jest opis zawarty we wniosku o dofinansowanie. Rada oceniając operację, nie będzie traktowała jako rozwiązania innowacyjnego rozwiązania uznanego powszechnie jako standardowe w zakresie branży/tematyki, której dotyczy operacja. Założeniem planowanej punktacji było, by przede wszystkim innowacyjność oceniać tam, gdzie ma ona duże znaczenie, czyli w zadaniach adresowanych do przedsiębiorców, osób fizycznych zakładających działalność gospodarczą, ale także tam, gdzie budujemy ofertę turystyczną. Chcemy by beneficjenci

wybierali i stosowali najnowocześniejsze rozwiązania, które będą podnosić jakość proponowanej oferty dla nowo powstających miejsc pracy i oferty turystycznej” (LSR, s. 61-62.).

łącznie zrealizowano 48 operacji ukierunkowanych na innowacje. To znaczący udział w ogóle finansowanych działań (ponad 1/3).

Z Lokalnej Strategii Rozwoju nie wynika w pełni, czy prowadzone operacje, w tym innowacyjne, sprzyjają zrównoważonemu rozwojowi. W LSR tylko w dwóch miejscach pojawia się zapis wprost na to wskazujący, dotyczą one konkretnych obszarów administracyjnych. Są to:

- Gmina Skórcz: „Celem nadrzędnym rozwoju przestrzennego jest uzyskanie takiej struktury, która w harmonijny i zrównoważony sposób wykorzysta walory przyrodnicze oraz własne zasoby dla potrzeb rozwoju oraz poprawy warunków życia mieszkańców”. (LSR, s. 65-66)

- Powiat Starogardzki: „Realizacja Strategii musi być prowadzona przede wszystkim zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju (osiągnięcie trwałej poprawy poziomu życia mieszkańców wymaga rozwoju, realizowanego przy zapewnieniu równowagi społecznej, ekologicznej i przestrzennej)”. Ponadto jest zgodna z założeniem, że „Strategia opiera się również o zasadę spójności przestrzennej, co oznacza, że realizacja Strategii uwzględnia wymogi kształtowania ładu przestrzennego, zapewniając poszanowanie i efektywne wykorzystanie ograniczonego zasobu przestrzeni, w tym hamowanie presji inwestycyjnej na tereny cenne przyrodniczo i krajobrazowo. Biorąc pod wzgląd potencjał przyrodniczy powiatu starogardzkiego, strategia jest zbudowana zgodnie z zasadą korzystnego oddziaływania na środowisko. Oznacza to, że przedsięwzięcia identyfikowane jako istotne dla realizacji Strategii analizowane będą przez pryzmat kryterium efektu środowiskowego promującego poprawę efektywności wykorzystania zasobów i redukcję negatywnych oddziaływań środowiskowych lub działania kompensujące.” (LSR, s. 64)

Założenia te sygnalizują jednak świadomość LGD konieczności dopasowania inwestycji do potencjału i zasobów lokalnych w sposób, który nie będzie zakłócał ich równowagi.

3.7. Projekty współpracy

24. Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy? Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?
25. Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?

Jak wynika ze sprawozdania za 2020 rok, w LGD zrealizowano 2 projekty współpracy – przygotowawczy oraz międzynarodowy. W obu osiągnięto założone cele.

3.8. Ocena funkcjonowania LGD

26. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?
27. Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?

LGD przygotowując się do opracowania planu komunikacyjnego określił zasoby i sposoby docierania do zainteresowanych przy pomocy działań planu komunikacyjnego, opierając się przy tym zarówno na konsultacjach społecznych, jak i wynikach wcześniejszych ewaluacji. Rozpoznania te wskazywały w szczególności na potrzebę rozszerzenia działalności informacyjnej LGD, m.in. o z pośrednictwem większej liczby działań integrujących lokalną społeczność oraz większa liczba imprez promocyjnych. (LSR, s. 62)

Według założeń LSR chciano dotrzeć z informacjami do 3000 osób, doradztwu indywidualnemu (dla 130 osób a liczba podmiotów, które otrzymały wsparcie po udzieleniu doradztwa miała wynosić 35), oraz spotkaniom informacyjno-konsultacyjnym (planowano 75 spotkań, w których miało uczestniczyć 650 osób).

Stowarzyszenie podejmowało kilka rodzajów działań kierowanych bezpośrednio do mieszkańców i interesariuszy – takich spotkań było 48. Poza licznymi spotkaniami z mieszkańcami, było to także doradztwo indywidualne (łącznie z takiego doradztwa skorzystało 438 osób. Najważniejszym miernikiem skuteczności działań informacyjno-promocyjnych jest jednak liczba odwiedzin strony internetowej stworzonej przez LGD (ponad 460 tys. odwiedzin).

Oznacza to, że wprowadzić nie udało się zorganizować założonej liczby spotkań z mieszkańcami, co było powodowane przedłużającymi się obostrzeniami związanymi z pandemią. Mimo to, należy przyjąć (na podstawie liczby odwiedzin strony internetowej), że siła oddziaływania informacyjnego była wystraszająco duża.

W przypadku doradztwa – znacząco przekroczono założenia, z doradztwa skorzystało ponad trzy razy więcej osób i podmiotów, niż to pierwotnie przewidywano. Miało to dwojakie konsekwencje – pozytywne, czyli prawdopodobna większa skuteczność w aplikowaniu o środki, negatywne – przeciążenie pracowników biura.

Tabela 24. Realizacja celów informacyjno-promocyjnych

L.p.	Sposób realizacji celów informacyjno-promocyjnych	Liczba działań (wskaźniki produktu)
1	Spotkania z mieszkańcami	48
2	Doradztwo indywidualne	438
3	Liczba odwiedzin strony internetowej	468 071

O trafności i skuteczności tych działań świadczą też wypowiedzi beneficjentów. Otrzymywali oni informację bezpośrednio z LGD (30%) lub dowiadawali się o możliwościach udziału w Programie dzięki bezpośrednim spotkaniom z mieszkańcami lub ze strony internetowej LGD (50%). Uzyskiwane w ten sposób informacje oceniali jako wyczerpujące i dostosowane do ich potrzeb. Nie wszyscy uznali, że były one atrakcyjne, to jest zachęcające do aplikowania o środki. Można to odczytywać jako wskazówkę do przygotowania ewentualnego poradnika dla wnioskodawców (obrazkowa instrukcja jak powinien postępować – krok po kroku).

Tabela 25. Źródło wiedzy o LGD

Skąd dowiedział(a) się P. o możliwości aplikowania o środki z Lokalnej Grupy Działania?	beneficjenci
1. informacje ogólnie dostępne (ulotki, plakaty, zebrania, lokalne media)	50,0
2. dotarła do mnie informacja bezpośrednio z LGD (powiadomienie sms, fb, itp.)	30,0
3 od liderów lokalnych	20,0

Tabela 26. Ocena jakości uzyskanych informacji (beneficjenci)

Czy uzyskane informacje były:	tak	nie
wyczerpujące (zawierały wszystkie niezbędne informacje)	100,0	0,0
dostosowane do potrzeb odbiorcy	100,0	0,0
atrakcyjne – zachęcające do aplikowania	90,0	10,0

O skuteczności działań informacyjnych świadczy także fakt, że mieszkańców cechuje wysoka świadomość działań podejmowanych dzięki obecności środków UE na obszarze LSR, nawet jeśli osobiście nie uczestniczyli w tych projektach. Ponad połowa mieszkańców (i wszyscy beneficjenci) mogła skorzystać z infrastruktury, która powstała dzięki tym środkom i przedsięwzięciom realizowanym w ramach LSR.

Tabela 27. Świadomość projektów unijnych na obszarze LGD

Korzystanie z przedsięwzięć realizowanych w ramach LSR	Mieszkańcy		Beneficjenci	
	tak	nie	tak	Nie
wiedza o tym, że w ostatnich 6 latach w gminie realizowano projekty ze środków unijnych	82,7	17,3	100,0	0
korzystanie z projektów takich jak szkolenia, festyny finansowanych ze środków unijnych	29,6	70,4	100,0	0
korzystanie z infrastruktury lub obiektów finansowanych ze środków unijnych	66,7	33,3	100,0	0

Należy uznać, że obecne działania służące realizacji LSR są skuteczne i efektywne również ze względu na fakt, że cieszą się one wysokim uznaniem społecznym. Aż 92% badanych uważa, że należy utrzymać obecne założenia LSR w przyszłości. Tylko nieliczni oczekiwali zmian, ale nie sformułowali odpowiedzi na pytanie, jakie to miałyby być zmiany.

Wykres 2. Potrzeba dalszego wdrażania rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez LGD

3.9. Ocena procesu wdrażania

Pytania badawcze

18. Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?
19. Czy procedury naboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?
20. Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?
21. Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?

Realizacja finansowa i rzeczowa odbywała się zgodnie z planem. Ze sprawozdania LGD wynika, że działania we wszystkich obszarach podejmowane były regularnie. Ogłoszono łącznie 27 naborów wniosków.

Z badania beneficjentów wynika, że czuli się oni odpowiednio poinformowani o planowanych działaniach LGD, a jakość uzyskanych informacji były bardzo wysoka i umożliwiła przygotowanie wysokiej jakości wniosków o dofinansowanie. Wśród beneficjentów pojedyncze osoby nie zgadzały się z dominującymi ocenami, że procedury naboru były przejrzyste i przyjazne – ci, którzy się nie zgadzali z tymi opiniami to wnioskodawcy, którzy nie uzyskali dofinansowania.

Na podstawie wywiadów jakościowych można domniemywać, że te pojedyncze negatywne oceny związane były raczej z długością procesu oceny i koniecznością wprowadzania korekt do aplikacji, ale nie po stronie LGD, tylko po stronie Instytucji Zarządzającej.

Tabela 28. Przejrzystość i przyjazność procedur LGD (beneficjenci)

Oceny beneficjentów	tak	Nie
rodzaj podjętych działań informacyjno-promocyjnych miał znaczenie dla decyzji o aplikowaniu?	100,0	0,0
jakość uzyskanych z LGD informacji miała znaczenie dla jakości przygotowanej aplikacji?	90,0	10,0
procedury naboru były przejrzyste?	80,0	20,0
procedury naboru były przyjazne dla beneficjentów	80,0	20,0

Pewnym potwierdzeniem tego, że procedury były przejrzyste, a rodzaj pozyskiwanych przez potencjalnych beneficjentów był wystarczający jest fakt, że wszystkim badanym udało się osiągnąć założone wskaźniki lub na etapie realizacji badania, nie było przesłanek do oceny, że ich osiągnięcie może być zagrożone. To sygnał, że informacje, jakie otrzymywali wnioskodawcy były właściwe, przejrzyste i zrozumiałe na tyle, że mogli dobrze przygotować swoje przedsięwzięcia.

Wykres 3. Stopień osiągnięcia założonych celów (beneficjenci)

Zwróćmy uwagę, że beneficjenci źródło trudności w realizacji działań lokują raczej w wymagach programowych (ilość i poziom skomplikowania dokumentów), a nie po stronie, na którą miały wpływ działania stowarzyszenia lub sam beneficjent.

Tabela 29. Czynniki wpływające na osiągnięcie wskaźników

Czynniki:	ułatwia	utrudnia	Bez znaczenia
sprawność organizacyjna i wsparcie ze strony LGD	100		
trafność wskaźników	100		
wymogi programowe (ilość i poziom skomplikowania dokumentów)		100	

3.10. Wartość dodana podejścia LEADER

Pytania badawcze

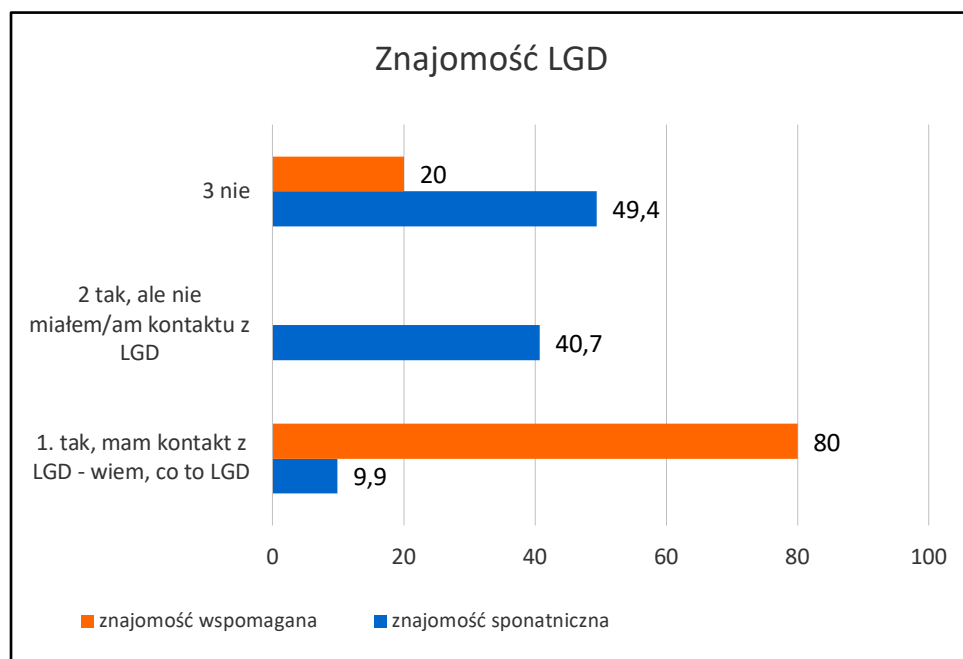
22. Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?
23. Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?
24. Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
25. Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Jednym z założeń programu LEADER jest budowanie więzi pomiędzy różnymi aktorami lokalnej przestrzeni społecznej. Ważną rolę ma tu do spełnienia Lokalna Grupa Działania, która służyć może jako inicjator, ale także platforma do współpracy różnych podmiotów. Rola tę wypełnia na kilka sposobów, po pierwsze w sama konstrukcja Rady LGD sprzyja współpracy międzysektorowej, po drugie inicjuje działania, które mogą realizować wspólnie osoby reprezentujące różne społeczne grupy, wreszcie, po trzecie, może dzięki spotkaniom ze społecznością lokalną tworzyć przestrzeń do wchodzenia ze sobą w interakcje i podejmowania wspólnych działań.

Z tej perspektywy, ważne jest to, jak LGD jest postrzegany zarówno przez mieszkańców (a wśród nich tych, którzy nie korzystali z finansowania), jak i przez członków stowarzyszenia LGD oraz osób podejmujących w imieniu LGD decyzje o kierunkach działań (Rada, Zarząd).

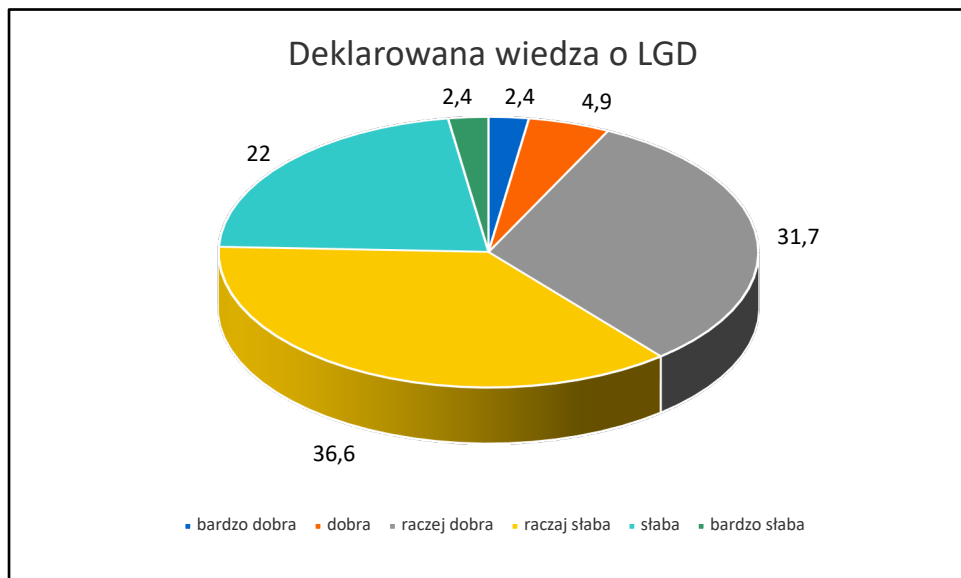
Niemal połowa mieszkańców (49,4%) pytanych o to, czy wiedzą, czym jest LGD, jeśli nie pomagać im w odpowiedzi (przez podanie pełnej nazwy stowarzyszenia) odpowiadają negatywnie. Niemal co drugi mieszkaniec deklarował, że wie, czym jest LGD, ale nie miał z nim kontaktu, a tylko co 10 (9,9%) wie o tym, ponieważ miał styczność z LGD. Z drugiej strony, jeśli pytanie wspomagano przez podanie nazwy stowarzyszenia, proporcje te radykalnie się zmieniają. Aż 80% badanych mieszkańców wie, co to za stowarzyszenie. Różnica między znajomością spontaniczną i wspomaganą oznacza, że warto ułatwić identyfikację LGD przez dalsze działania informacyjno-promocyjne.

Wykres 4. Znajomość LGD wśród mieszkańców

Jednocześnie zwróćmy uwagę, że znajomość LGD bywa powierzchowna, ale niemal połowa badanych uznała, że jest ona dobra. Bezpośredni kontakt z LGD nie różnicował tych ocen.

Wykres 5. Ocena znajomości działań Lokalnej Grupy Działania

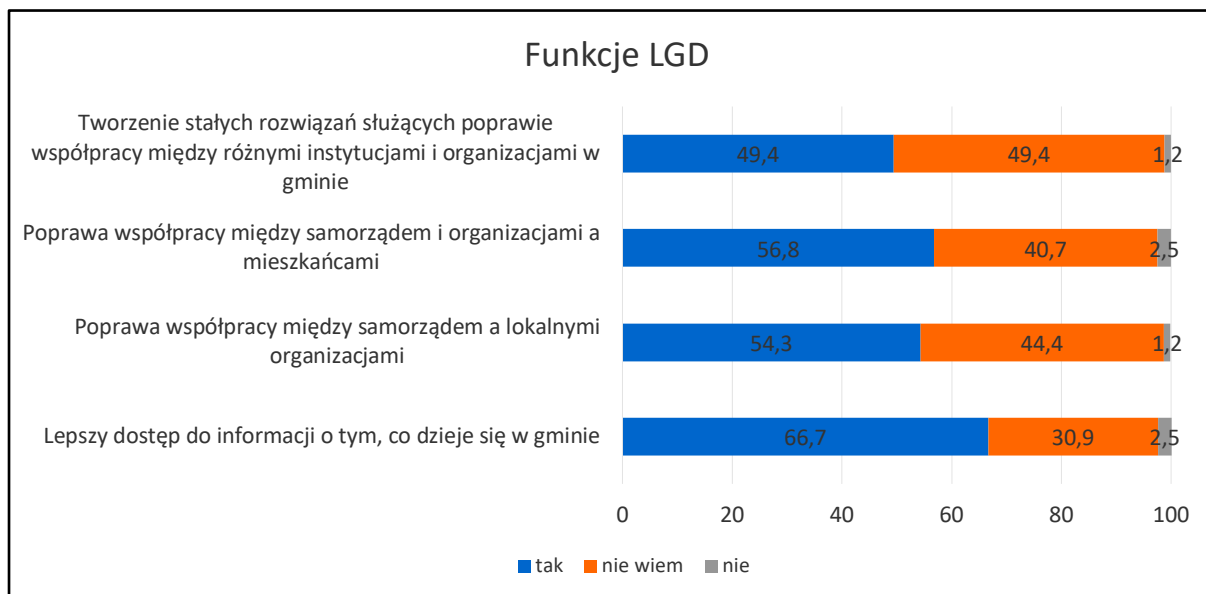
Mieszkańcy najczęściej dowiadują się o LGD od innych mieszkańców (46,3%) lub przy okazji lokalnych spotkań i imprez (17,1%) lub z lokalnych mediów (19,5%). Mało skutecznym sposobem informowania o tym, czym zajmuje się LGD okazują się ulotki i plakaty (w przeciwieństwie do umieszczenia informacji o LGD przy przedsięwzięciach finansowanych ze środków PROW – jak dowiadujemy się w wywiadach indywidualnych). Zwraca uwagę, że samorząd na żadnym szczeblu nie jest rozpoznawany jako miejsce, w którym mieszkańcy dowiadują się o LGD.

Tabela 30. Źródła wiedzy o LGD - mieszkańcy

Skąd dowiedział(a) się Pan(i) o Lokalnej Grupie Działania?	Procent*
ulotki, plakaty	4,9
informacje medialne/lokalna prasa	19,5
imprezy i spotkania lokalne	17,1
działania animacyjne LGD	2,4
od innych mieszkańców	46,3
samorząd gminy	2,4
samorząd powiatu lub regionu	-
punkty informacji europejskiej	-
interesuję się tym, co się dzieje, sam znalazłem/am informację o LGD	4,9
inne, jakie?	2,4

Mieszkańcy, którzy mają jakieś wyobrażenie o LGD (tzn. zadeklarowali, że w ogóle spotkali się z tą nazwą), widzą w stowarzyszeniu przede wszystkim platformę informacyjną – miejsce, w którym najlepiej wiadomo o tym, co dzieje się w gminie (66,7%), ale także instytucję, która służy poprawie współpracy samorządu z organizacjami lokalnymi (54,3%) i mieszkańcami (56,8%). Ważną funkcją Lokalnej Grupy Działania – według prawie połowy badanych (49,4%) – jest to, że służy ona tworzeniu stałych rozwiązań, których celem jest poprawa współpracy między różnymi podmiotami w gminie. To bardzo ważne, oznacza bowiem, że można liczyć na to, że współpraca, do której dochodzi dzięki LGD lub z udziałem Grupy, jest bardziej trwała niż czas realizacji konkretnych przedsięwzięć.

Wykres 6. Funkcje LGD w opinii mieszkańców

W LSR zidentyfikowano kilka mocnych stron (potencjałów) obszaru. Były to w szczególności cechy odnoszące się do:

- Wysokie, atrakcyjne walory naturalne i kulturowe,
- Dobra na tle województwa średnia sytuacja demograficzna,
- Dogodne położenie komunikacyjne.

Wyznaczone w LSR cele rozwojowe są spójne zwłaszcza z pierwszą i ostatnią z tych mocnych stron. Wydaje się natomiast, że LSR nie konsumuje w żaden sposób faktu, że na tle województwa obszar charakteryzuje się korzystną strukturą demograficzną. Wydaje się, że należałoby silniej wyeksponować ten walor jako jeden z motorów napędowych rozwoju w przyszłości – obecnie LSR bazuje na tej cesze jako podstawie rozwoju przedsiębiorczości.

Jednym z elementów wpływających na wzmocnienie potencjału rozwojowego realizowanych działań jest to, czy są one względem siebie komplementarne. Większość działań przewidzianych w LSR skupia się silnie na ściśle powiązanych ze sobą celach, co powoduje, że operacje dopełniają się one wzajemnie.

4. Odpowiedzi na pytania badawcze

1	Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?	3.1	Cel główny oraz przypisane do niego cele szczegółowe zostały w różnym stopniu zrealizowane. Najniższy był poziom realizacji budżetu w odniesieniu do przedsięwzięcia 1.1.1, 1.2.4. 3.1.1. i 3.2.1. Poziom ich realizacji jest na tyle niski, że nie jest jasne, czy uda się osiągnąć założone cele do 2023 roku. Pozostaje jeszcze wiele obszarów działania, które wymagają dalszej intensyfikacji. Należy przy tym zauważyć, że przewidywano pełną ich realizację do 2023 roku. Oznacza to, że nadal możliwe jest osiągnięcie większości z nich. Szczególną uwagę należy zwrócić na promocję Kociewia w zakresie turystyki, kultury, przedsiębiorczości i produktów lokalnych w ramach współpracy w kraju i za granicą. Namysłu i wzmożonych działań wymagają też przedsięwzięcia zapewniające wsparcie rozwojowe w tym doradcze i edukacyjne dla organizacji pozarządowych i grup nieformalnych; na wzmocnienie działalności sektora organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, oraz działania na rzecz aktywizacji społeczności w tym w oparciu o kultywowanie dziedzictwa lokalnego i podnoszenie świadomości ekologicznej ze szczególnym uwzględnieniem ich lokalizacji w obiektach dotowanych w ramach PROW. Cele te pozostają nadal aktualne.
2	Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?	3.2	Realizowane działania mają umiarkowany wpływ na kapitał społeczny obszaru LSR – szczególnie na poziom aktywności społecznej mieszkańców (niewiele ponad 10% mieszkańców, którzy wykazują aktywność, robi to pod wpływem zachęt ze strony LGD). Nie zwiększyło się poczucie sprawczości mieszkańców.
3	W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?	3.2	Trzeba zauważyć, że są gminy, w których nie funkcjonują żadne lub niewiele organizacji (1 w przeliczeniu na 10 tysięcy

			mieszkańców) – wszystkie te gminy wymagają dalszego wzmocnienia kapitału społecznego mieszkańców i intensyfikowania włączania mieszkańców w działania społeczne. W przyszłości należy w dalszym ciągu wspierać istniejące już organizacje pozarządowe oraz tworzyć i wspierać sieć nieformalnych liderów lokalnych, którzy zachęcaliby mieszkańców do większej aktywności społecznej.
4	W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?	3.3	Działalność LGD przekłada się bezpośrednio na rozwój przedsiębiorczości i ilość nowych firm. Zauważalny jest wpływ LSR na powstanie infrastruktury technicznej komunalnej i rozwój infrastruktury turystycznej, które stwarzają dobre warunki dla rozwoju przedsiębiorczości.
5	Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?	3.3	Mieszkańcy uważają wspieranie przedsiębiorczości za kluczowe dla dalszego rozwoju obszaru. Wsparcie to powinno w dalszym ciągu dotyczyć w szczególności działów, które odwołują się do lokalności i bazują na lokalnych zasobach, w tym m.in. agroturystyki. Intensyfikacji wymaga promowanie tych przedsięwzięć (być może wspólne dla całego obszaru). Niezbędne jest też wsparcie dywersyfikacji gospodarczej .
6	W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?	3.4	Poziom atrakcyjności obszaru zwiększył się lub udało się utrzymać jego standard. Poprawie uległa w szczególności infrastruktura techniczna komunalna (drogi, wodociągi, sieć energetyczna). Zmniejszyła się baza noclegowa. Powstało łącznie 29 obiektów infrastruktury turystycznej, w tym 21 obiektów sportowo-rekreacyjnych, 7 gastronomicznych i 1 obiekt noclegowy. Znacząco zwiększył się poziom promocji dziedzictwa kulturalnego, zasobów naturalnych i turystyki. Znajduje to odbicie m.in. w liczbie turystów odwiedzających obszar.

7	W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?	3.4	Mieszkańcy oczekiwali, żeby wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego, w szczególności przez dalszą rozbudowę infrastruktury turystycznej (ścieżki rowerowe, trasy kajakowe), także o takie elementy, które sprzyjałyby wydłużeniu sezonu turystycznego (trasy biegowe, narciarskie) przy zachowaniu dbałości o dobro środowiska i wiązaniu tych inwestycji z promocją lokalności.
8	Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?	3.5	W LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane, ale podejmowane działania nie zawsze odpowiadały na potrzeby tych grup. Według ponad połowy mieszkańców nie zmieniła się dostępność do usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnosprawnych i skala problemu ubóstwa. Rekomendujemy wzmocnienie tych działań przez zwiększenie wagi kryterium oceny projektu.
9	Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?	3.5	Poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego w okresie realizacji LSR spadł. Utrzymuje się niekorzystna sytuacja kobiet na rynku pracy. Korzystne zmiany mają różną dynamikę w gminach tworzących obszar LSR. Należy uwzględnić, że realizacja LSR pokrywała się w czasie z okresem wzrostu gospodarczego.
10	Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?	3.5, s. 28	Ze względu na sytuację kobiet na rynku pracy, warto uwzględnić w kolejnej perspektywie takie wsparcie przedsiębiorczości, które nakierowane jest na poprawę dostępności usług opiekuńczych (dla osób zależnych – dzieci i seniorów) oraz rozwiązań przyjaznych pracownikom. Priorytetem są też młodzi defaworyzowani na lokalnym rynku pracy.
11	W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?	3.6	Łącznie zrealizowano 48 operacji ukierunkowanych na innowacje. To znaczący udział w ogóle finansowanych działań (ponad 1/3).

12	Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?	3.6	Projekty cechowała innowacyjność procesowa, produktowa, organizacyjna lub marketingowa. W części projektów wymienione rodzaje innowacji były ze sobą powiązane.
13	Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?	3.7	Sprawozdanie za 2020 rok podaje, że w LGD zrealizowano 2 projekty współpracy. Z kolei z informacji opublikowanych na stronie internetowej (ale tylko „starej stronie”) wynika, że realizowano co najmniej 3 projekty. Jeden wykorzystujący zasoby przyrodnicze obszaru i dwie kampanie promocyjne. Sprawozdanie wskazuje także na realizację projektu międzynarodowego.
14	Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?	3.7	Kontynuacja dotychczasowych działań.
15	Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?	3.8	Tak
16	Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?	3.8	Dobrano odpowiednie środki informacyjno-promocyjne do postawionych celów.
17	Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD, by skuteczniej realizowała LSR?	3.8	Należy uznać, że obecne działania służące realizacji LSR są skuteczne i efektywne również ze względu na fakt, że cieszą się one wysokim uznaniem społecznym. Aż 92% badanych uważa, że należy utrzymać obecne założenia LSR w przyszłości.
18	Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?	3.9	Tak
19	Czy procedury naboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?	3.9	Tak, z wyjątkiem przedłużającej się procedury biurokratycznej w Instytucji Zarządzającej
20	Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?	3.9	Tak

21	Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?	3.9	Tak
22	Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?	3.10	Tak
23	Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?	3.10	Tak
24	Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?	3.10	Tak, w pełni
25	Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?	3.10	Dzięki wysokiej spójności celów działań sformułowanych w LSR inwestycje są komplementarne.

5. Wnioski i rekomendacje

Wniosek	Miejsce w raporcie (nr strony)	Rekomendacja
Kilku zamierzonych celów nie udało się osiągnąć. W kategoriach finansowych nie zrealizowano celu: rozwój niekomercyjnej małej infrastruktury w zakresie/ turystyki/rekreacji/ dziedzictwa kulturowego (turystyka, rekreacja, zabytki)	9	Należy przyrzeć się przyczyną tego stanu rzeczy, określić, które z celów uda się zrealizować w perspektywie czasowej i na nich skupić uwagę.
Analiza wskaźników rezultatu i produktu wskazuje, że istnieje kilka obszarów wymagających intensyfikacji jeśli mają być osiągnięte do 2023 roku: promocja Kociewia w zakresie turystyki, kultury, przedsiębiorczości i produktów lokalnych w ramach współpracy w kraju i za granicą. Namysłu i wzmoczonych działań wymagają też przedsięwzięcia zapewniające wsparcie rozwojowe w tym doradcze i edukacyjne dla organizacji pozarządowych i grup nieformalnych; na wzmocnienie działalności sektora organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, oraz działania na rzecz aktywizacji społeczności w tym w oparciu o kultywowanie dziedzictwa lokalnego i podnoszenie świadomości ekologicznej ze szczególnym uwzględnieniem ich lokalizacji w obiektach dotowanych w ramach PROW.	10	By w pełni zrealizować założone cele należy skupić się na ścisłym między działalnością sektora organizacji pozarządowych i grup nieformalnych a aktywnością lokalnej społeczności. Wsparcie NGO-ów może skutkować poprawą skuteczności działań promocyjnych.
Wybrane wskaźniki utraciły aktualność: liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-promocyjnych	10 tekst 11 tabela	Zmiana wskaźnika lub sposobu jego obliczania, z uwzględnieniem spotkań on-line, forów i webinarów internetowych.
Nierównomierna jest aktywność mieszkańców poszczególnych gmin.	13	Intensyfikacja działań informacyjno-promocyjnych w gminach mniej dotąd aktywnych (Osieczna i Skórcz).
Cele LSR są nadal aktualne. Ma to być efektem trafnej diagnozy. Jednak zmieniająca się sytuacja społeczno-gospodarcza sprawiła, że wiele z nich wymaga nowego spojrzenia.	17	Konsultacje społeczne nowych założeń LSR

Wniosek	Miejsce w raporcie (nr strony)	Rekomendacja
Wsparcie dla NGO jest wystarczające, chociaż nie przekłada się znacząco na ich liczbę na obszarze LSR. Działania LGD mają duże znaczenia dla podejmowania aktywności społecznej przez mieszkańców (chociaż poziom tej aktywności nadal jest dość niski).	18	Jeśli miałyby w dalszej perspektywie służyć wzmocnieniu potencjału organizacji należałoby kierować działania także do nieformalnych liderów lokalnych i z ich pomocą aktywizować mieszkańców.
Poczucie sprawczości i wpływu mieszkańców jest umiarkowane.	19	Wymaga dalszego wzmocnienia przez włączanie mieszkańców w procesy decyzyjne oraz działania na rzecz społeczności LSR.
Realizacji LSR przyczyniła się do wzmocnienia istniejących firm i powstania nowych przedsiębiorstw. Zmiany te są zauważalne przez mieszkańców (zauważają większą dostępność ofert pracy, ale bez jednoczesnej poprawy atrakcyjności tych ofert)	22	Kontynuacja dotychczasowych działań.
Jednocześnie mieszkańcy zwracają uwagę na konieczność dalszego inwestowania w otoczenie infrastrukturalne rozwoju przedsiębiorczości (zwłaszcza komunikacja drogowa, Internet)	23	Kontynuacja dotychczasowych działań.
Mieszkańcy dużą wagę przywiązują do tego, aby dalszy rozwój nie naruszał dobrostanu przyrodniczego obszaru oraz żeby bazował na lokalnych zasobach, tradycjach, potencjałach.	23	Kontynuacja dotychczasowych działań. Uzupełnienie kryterium dot. innowacyjności (patrz niżej)
Znaczącym elementem inwestycji podejmowanych w ramach LSR były te nakierowane na rozwój turystyki. W ramach LSR udało się poprawić jakość oferty gastronomicznej, rekreacyjnej i sportowej.	28	Kontynuacja dotychczasowych działań ze szczególnym uwzględnieniem wsparcia dla rozwoju bazy noclegowej.
W okresie realizacji LSR zmniejszył się poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego na większości jego obszaru. Nadal niezbędne są działania kierowane do osób narażonych na wykluczenie z rynku pracy: kobiety po urodzeniu dziecka oraz młodzi ludzie (do 30 roku życia)	32	Utrzymanie definicji grup defaworyzowanych

Wniosek	Miejsce w raporcie (nr strony)	Rekomendacja
Ze względu na ryzyko wykluczenia tych grup (kobiety, młodzi) oraz z powodu niekorzystnych zmian demograficznych, brakuje wsparcia takich projektów, które premiowałyby przedsięwzięcia służące rozwojowi usług dla osób zależnych (co umożliwiłoby kobietom powrót na rynek pracy) oraz elastycznych rozwiązań zatrudnieniowych (większa szansa dla młodych).	32-34	Wzmocnienie kryterium punktowego dla grup defaworyzowanych
Łącznie zrealizowano 48 operacji ukierunkowanych na innowacje. Bardzo wysoki udział w ogóle projektów	39	Kontynuacja dotychczasowych działań
Zrealizowano 2 projekty współpracy, które przyniosły oczekiwane rezultaty.	40	Kontynuacja dotychczasowych działań
Wysoko oceniana jest przejrzystość, przyjazność i przystępność informacji. Niżej oceniana jest strona biurokratyczna aplikacji (odpowiedzialność za tę komplikację lokowana jest poza LGD)	44-45	Dążenie do uproszczenia procedur.
Beneficjenci oceniają wsparcie ze strony LGD jako odpowiednie do ich potrzeb	42	Kontynuacja dotychczasowych działań
Wartością dodaną podejścia Leader jest przede wszystkim budowanie więzi między różnymi aktorami społecznymi i współpraca międzysektorowa. Ważną wartością dodaną jest też zwiększająca się integracja mieszkańców.	46	Kontynuacja dotychczasowych działań
Mieszkańcy postrzegają LGD jako trwałą, stabilną organizację, która ma charakter pomostowy – pozwala na zawiązywanie partnerstw międzysektorowych, sprzyja dialogowi społecznemu i wypracowywaniu komplementarnych rozwiązań.	46-47	Kontynuacja dotychczasowych działań

Spis tabel i wykresów

Tabela 1. Logika wyznaczonych celów szczegółowych i przedsięwzięć LSR	6
Tabela 2. Postęp finansowy	10
Tabela 3. Wskaźniki rezultatu – postęp rzeczowy	12
Tabela 4. Wskaźniki produktu – postęp rzeczowy	13
Tabela 5. Rodzaje realizowanych działań w podziale na gminy – liczba projektów realizowanych w poszczególnych gminach	14
Tabela 6. Rodzaje realizowanych działań w podziale na rodzaje beneficjentów – liczba projektów realizowanych przez poszczególnych beneficjentów	15
Tabela 7. Sytuacja społeczno-demograficzna na obszarze LGD	16
Tabela 8. Nowo zarejestrowane fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	20
Tabela 9. Aktywność na rzecz lokalnej społeczności i wpływ LGD na aktywność społeczną	21
Tabela 10. Poczucie wpływu na lokalną społeczność	21
Tabela 11. Ocena współdziałania, jako narzędzia pomocy innym – potrzeba angażowania	21
Tabela 12. Ocena współdziałania, jako narzędzia zmiany w społeczności lokalnej – potrzeba angażowania	22
Tabela 13. Zmiany sytuacji gospodarczej obserwowane przez mieszkańców	23
Tabela 14. Potencjał gospodarczy – liczba podmiotów gospodarczych bezwzględna i na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	25
Tabela 15. Potencjał gospodarczy – liczba nowych podmiotów gospodarczych bezwzględna i w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	27
Tabela 16. Zmiany dot. potencjału turystycznego i kulturowego w opinii mieszkańców	29
Tabela 17. Zmiany zasobów turystycznych w podziale na gminy	30
Tabela 18. Udział LGD w zwiększaniu potencjału turystycznego obszaru	32
Tabela 19. Zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru od 2014 roku w opinii mieszkańców	33
Tabela 20. Zmiany sytuacji społecznej w gminie obserwuje P. w ostatnich 5 latach w opinii mieszkańców	34
Tabela 21. Grupy defaworyzowane z perspektywy mieszkańców	34
Tabela 22. Sytuacja społeczna na obszarze LGD	36
Tabela 23. Projekty współpracy	41
Tabela 24. Realizacja celów informacyjno-promocyjnych	42
Tabela 25. Źródło wiedzy o LGD	43
Tabela 26. Ocena jakości uzyskanych informacji (beneficjenci)	43
Tabela 27. Świadomość projektów unijnych na obszarze LGD	43
Tabela 28. Przejrzystość i przyjazność procedur LGD (beneficjenci)	45

Tabela 29. Czynniki wpływające na osiągnięcie wskaźników	46
Tabela 30. Źródła wiedzy o LGD - mieszkańcy	48
Wykres 1. Ogólna ocena sytuacji społeczno-gospodarczej gminy w opinii mieszkańców	33
Wykres 2. Potrzeba dalszego wdrażania rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez LGD	44
Wykres 3. Stopień osiągnięcia założonych celów (beneficjenci)	45
Wykres 4. Znajomość LGD wśród mieszkańców	47
Wykres 5. Ocena znajomości działań Lokalnej Grupy Działania	48
Wykres 6. Funkcje LGD w opinii mieszkańców	49

Załączniki. Narzędzia badawcze

Mieszkańcy obszarów LGD (CAWI/ CATI)

Szanowni Państwo,

zwracamy się z uprzejmą prośbą o wypełnienie ankiety dotyczącej zmian zachodzących w Państwa społeczności pod wpływem realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju oraz działań realizowanych przez Lokalną Grupę Działania na terenie gminy/powiatu.

Państwa doświadczenia i opinie są bardzo ważne i mogą przyczynić się do faktycznych zmian ułatwiających wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju. Dlatego też prosimy o pełne i szczere odpowiedzi – dzięki temu uzyskamy trafny obraz doświadczanych przez Państwa trudności oraz obraz Państwa potrzeb i oczekiwań.

Z poważaniem,

zespół badawczy Pracowni Badań SOMA

Rozwój gminy i powiatu

10. Proszę o ogólną ocenę sytuacji społeczno-gospodarczej gminy:

☐ bardzo dobra – gmina/powiat nie doświadcza znaczących problemów gospodarczych i społecznych	☐ dobra – pojawiają się problemy, ale możliwe jest ich rozwiązywanie	☐ raczej dobra – pojawiają się problemy, większość z nich może być rozwiązana
☐ raczej zła – pojawiają się problemy, tylko część z nich może być rozwiązana	☐ zła – występują problemy społeczne i gospodarcze, większość jest trudna do rozwiązania	☐ bardzo zła – występują problemy społeczne i gospodarcze, większość jest niemożliwa do rozwiązania

11. Jak sytuacja gminy zmieniała się w ostatnich latach (od 2014 roku)?

Sytuacja gospodarcza	☐ poprawiła się	☐ bez zmian	☐ pogorszyła się
Sytuacja społeczna	☐ poprawiła się	☐ bez zmian	☐ pogorszyła się

12. Jakie zmiany sytuacji gospodarczej w gminie obserwuje P. w ostatnich 5 latach?

liczba nowopowstających przedsiębiorstw	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
ilość inwestycji gospodarczych	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Ilość ofert pracy	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
atrakcyjność ofert pracy	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
infrastruktura techniczna komunalna (drogi, wodociągi, sieć energetyczna)	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
rozwój infrastruktury turystycznej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
warunki prowadzenia firm	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Możliwości zatrudnienia poza rolnictwem	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Działań na rzecz osób bezrobotnych	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Działań i usprawnień na rzecz osób niepełnosprawnych	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Działań na rzecz osób młodych (do 35 rż)	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Działań na rzecz osób po 50 rż	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie

13. Jakie zmiany sytuacji społecznej w gminie obserwuje P. w ostatnich 5 latach?

poziom bezrobocie	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
liczba rodzin zależnych od pomocy społecznej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
aktywność społeczna (udział w działaniach na rzecz społeczności)	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
odpływ ludzi młodych z gminy/powiatu	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
dostęp do usług opiekuńczych dla dzieci	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
dostęp do usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnosprawnych	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie

14. Czy gmina zmieniła się w ostatnich 5 latach ze względu na:

Poziom atrakcyjności turystycznej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Promocji dziedzictwa kulturalnego, zasobów naturalnych i turystyki	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Infrastruktury i oferty kulturalnej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Infrastruktury i oferty sportowej i rekreacyjnej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Tożsamości mieszkańców z regionem	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie

15. Jak wyobraża sobie Pan(i) dalsze kierunki rozwoju turystyki w gminie – jak powinna się zmieniać w najbliższych latach?

- a.
- b.
- c.

16. Czy są jakieś branże gospodarcze, których rozwój w szczególności powinien być wspierany, żeby gmina mogła się rozwijać? Jeśli tak, jakie?

- a.
- b.
- c.

Wpływ mieszkańców na sytuację gminy

17. Czy ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na życie wsi/miejscowości?

1. tak	2 nie wiem	3 nie
--------	------------	-------

18. Czy ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na życie gminy?

1. tak	2 nie wiem	3 nie
--------	------------	-------

19. Które z poniższych twierdzeń jest Panu bliższe

1. tacy jak ja działając z innymi mogą pomóc potrzebującym	2 tacy jak ja nawet działając z innymi nie mogą pomóc potrzebującym
--	---

20. Które z poniższych twierdzeń jest Panu bliższe

1. tacy jak ja działając z innymi mogą wpływać na to, jak zmienia się nasza gmina	2 tacy jak ja nawet działając z innymi nie mogą wpływać na to, jak zmienia się nasza gmina
---	--

21. Czy kiedykolwiek podejmował(a) P. działania na rzecz innych mieszkańców gminy lub wspólnych spraw?

1. tak	2 Nie
--------	-------

22. Czy do któryś z tych działań został(a) Pan(i) zachęcon(a) przez Lokalną Grupę Działania?

1. tak	2 Nie
--------	-------

23. Co mogłoby zachęcić Panią/Pana do tego, aby włączyła się Pani/włączył Pan w działania na rzecz innych mieszkańców gminy lub wspólnych spraw?

- a.
b.
c.

24. Czy wiadomo Pani/Panu o tym, żeby w ostatnich 6 latach w gminie realizowano projekty ze środków unijnych?

1. tak	2 nie
--------	-------

25. Czy osobiście korzystał(a) Pan(i) z projektów takich jak szkolenia, festyny finansowanych ze środków unijnych

1. tak	2 nie
--------	-------

26. Czy osobiście korzystał(a) Pan(i) z infrastruktury lub obiektów finansowanych ze środków unijnych

1. tak	2 nie
--------	-------

Lokalna Grupa Działania i Lokalna Strategia Rozwoju

27. Czy słyszał(a) Pan(i) o Lokalnej Grupie Działania funkcjonującej w Pana/Pani gminie?

1. tak, mam kontakt z LGD	2 tak, ale nie miałem/am kontaktu z LGD	3 nie (do pyt. 22)
---------------------------	---	--------------------

28. Czy może Pani/Pan podać nazwę tej Lokalnej Grupy Działania?

Nazwa:

Jeśli nazwa nie jest poprawna:

Czy słyszał(a) Pani o[podać respondentowi nazwę LGD]

☐ tak ☐ nie

29. Skąd dowiedział(a) się Pan(i) o Lokalnej Grupie Działania?

☐ ulotki	☐ plakaty	☐ informacje medialne/lokalna prasa
☐ imprezy i spotkania lokalne	☐ działania animacyjne LGD	☐ od innych mieszkańców
☐ samorząd gminy	☐ samorząd powiatu lub regionu	☐ punkty informacji europejskiej
☐ interesuję się tym, co się dzieje, sam znalazłem/am informację o LGD		☐ inne, jakie?

30. Jak ocenia Pan(i) swoją znajomość działań Lokalnej Grupy Działania:

☐ bardzo dobra	☐ dobra	☐ raczej dobra
☐ raczej zła	☐ zła	☐ bardzo zła

31. Które z grup mieszkańców są w szczególności narażone na wykluczenie społeczne (mogą mieć poczucie, że jakość ich życia jest niższa niż innych mieszkańców):

1. dzieci i młodzież	2 osoby niepełnosprawne	3 seniorzy	4. osoby samotne
5.rodziny z dziećmi	6 osoby ubogie	7 kobiety	8 inne grupy, jakie?
9 nie ma takich grup (do pyt. 24)			

32. Lokalna Grupa Działania podejmuje działania, które kierowane są do różnych grup mieszkańców. Czy działania LGD uwzględniają w wystarczającym stopniu sprawy i problemy osób mieszkających w gminie:

dzieci i młodzież	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
osób niepełnosprawnych	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
osób starszych	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie

osób samotnych	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
rodzin z dziećmi	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
osób ubogich	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
kobiet	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
przedsiębiorców	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
rolników	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie

33. Czy są jakieś ważne sprawy i problemy lokalne, które powinny w szczególności stać się przedmiotem działania Lokalnej Grupy Działania? Jeśli tak, jakie?

- a.
b.
c.

34. Czy w Pani/Pana opinii powstanie Lokalnej Grupy Działania sprzyja:

Lepszemu dostępowi do informacji o tym, co dzieje się w gminie	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
Poprawie współpracy między samorządem a lokalnymi organizacjami	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
Poprawie współpracy między samorządem i organizacjami a mieszkańcami	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
Tworzeniu stałych rozwiązań służących poprawie współpracy między różnymi instytucjami i organizacjami w gminie	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie

Beneficjenci

35. Czy korzystał(a) Pan(i) ze środków z Lokalnej Grupy Działania?

1. tak	2. nie
--------	--------

36. Skąd dowiedział(a) się P. o możliwości aplikowania o środki z Lokalnej Grupy Działania?

1. informacje ogólnie dostępne (ulotki, plakaty, zebrania, lokalne media)	2. dotarła do mnie informacja bezpośrednio z LGD (powiadomienie sms, fb, itp.)	3 od liderów lokalnych	4 inne, jakie?
---	--	------------------------	-------------------------

37. Czy uzyskane informacje były:

wyczerpujące (zawierały wszystkie niezbędne informacje)	1 1 tak	2 2 nie
dostosowane do potrzeb odbiorcy	1. 1 tak	2. 2 nie
atrakcyjne – zachęcające do aplikowania	1 tak	2 nie

38. Czy w Pani/Pana ocenie:

rodzaj podjętych działań informacyjno-promocyjnych miał znaczenie dla decyzji o aplikowaniu?	1 tak	2 nie
jakość uzyskanych z LGD informacji miała znaczenie dla jakości przygotowanej aplikacji?	1 tak	2 nie
procedury naboru były przejrzyste?	1 tak	2 nie

procedury naboru były przyjazne dla beneficjentów	1 tak	2 nie
---	-------	-------

39. Jaki jest stopień osiągnięcia założonych celów?

☐ osiągnięto założone cele (do pyt. 32)	☐ nie osiągnięto celów, ale nie ma zagrożenia dla ich osiągnięcia na koniec projektu	☐ nie osiągnięto celów i jest zagrożenie, że nie uda się ich osiągnąć
--	---	--

40. Jeśli istnieje zagrożenie, że nie wszystkie cele zostaną osiągnięte, jakie mogą być tego powody (proszę zaznaczyć wszystkie prawdziwe odpowiedzi)?

☐ diagnoza potrzeb społeczności nie była (w pełni) trafna – źle wyznaczono cele	☐ cele przestały być aktualne ze względu na zmiany warunków zewnętrznych	☐ przyjęto niewłaściwe rozwiązania organizacyjne
☐ nie byliśmy przygotowani kadrowo do realizacji	☐ brakowało wsparcia ze strony LGD	☐ brakowało wsparcia ze strony innych instytucji
☐ inne, jakie?		

41. Co ułatwia, a co utrudnia osiąganie założonych wskaźników?

Czynnik wpływający na osiąganie wskaźników	Czy ten czynnik ułatwia, utrudnia czy może nie ma znaczenia?
sprawność organizacyjna i wsparcie ze strony LGD	☐ ułatwia ☐ utrudnia ☐ bez znaczenia
trafność wskaźników	☐ ułatwia ☐ utrudnia ☐ bez znaczenia
wymogi programowe (ilość i poziom skomplikowania dokumentów)	☐ ułatwia ☐ utrudnia ☐ bez znaczenia
Inne, jakie?	☐ ułatwia ☐ utrudnia ☐ bez znaczenia

42. Czy w P. opinii w kolejnym okresie programowania należy utrzymać obecne rozwiązanie – rozwój lokalny kierowany przez społeczność wdrażany przez LGD?

1. tak, bez znaczących zmian	2. tak, ale po wprowadzeniu istotnych zmian (do pyt. 34)	3. nie (do pyt. 35)	4. nie wiem
------------------------------	--	---------------------	-------------

43. Jeśli niezbędne są poważne zmiany, czego powinny dotyczyć?

1.
2.
3.

44. Jeśli nie, dlaczego?

1.
2.
3.

Informacje o respondencie

M1. Nazwa gminy:

M2. Nazwa powiatu:

M3. Płeć:

1. kobieta
2. mężczyzna

M4. Wiek

M5. Wykształcenie:

1. podstawowe/gimnazjalne
2. zasadnicze zawodowe
3. liceum ogólnokształcące/ zawodowe/ technikum

4. pomaturalne/ policealne
5. studia licencjackie bądź inżynierskie
6. studia magisterskie, magisterium plus (np. doktorat, dwa kierunki)

M6. Ile osób (wszystkich domowników) liczy P. gospodarstwo domowe?.....

M7. Czy obecnie jest P. zatrudniony/a?

1. tak (*przejdź do pyt. M9*)
2. nie

M8. Jeśli obecnie P. nie pracuje, czy pracował/a P. w ciągu ostatnich 12 miesięcy?

1. tak
2. nie

M9. Jak ocenia P. sytuację materialną swojej rodziny?

1. wystarcza nam na wszystkie potrzeby i na oszczędności
2. wystarcza nam na wszystkie potrzeby
3. wystarcza nam tylko na potrzeby podstawowe
4. nie wystarcza nawet na podstawowe potrzeby

M10. Czy na tle innych rodzin w gminie sytuacja materialna P. rodziny jest:

1. lepsza
2. taka sama
3. gorsza

M11. Gdyby nic Pani/Pana nie ograniczało, gdzie chciał(a)by Pan(i) mieszkać:

1. tu, gdzie teraz
2. gdzieś w województwie
3. gdzieś w kraju
4. za granicą

M12. A Pani/Pana dzieci? Gdzie chciał(a)by Pan(i), żeby mieszkali w przyszłości:

1. tu, gdzie teraz
2. gdzieś w województwie
3. gdzieś w kraju
4. za granicą

Dziękujemy za udział w badaniu!

LGD (IDI)

Szanowni Państwo,

zwracamy się z uprzejmą prośbą o wypełnienie ankiety dotyczącej zmian zachodzących w Państwa społeczności pod wpływem realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju oraz działań realizowanych przez Lokalną Grupę Działania na terenie gminy/powiatu.

Państwa doświadczenia i opinie są bardzo ważne i mogą przyczynić się do faktycznych zmian ułatwiających wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju. Dlatego też prosimy o pełne i szczerze odpowiedzi – dzięki temu uzyskamy trafny obraz doświadczanych przez Państwa trudności oraz obraz Państwa potrzeb i oczekiwań.

Państwa wypowiedzi są w pełni anonimowe i zostaną przedstawione w zbiorczych zestawieniach lub formie uniemożliwiającej identyfikację rozmówcy.

Z poważaniem,

zespół badawczy Pracowni Badań SOMA

Informacje podstawowe

M1. Nazwa LGD (do uzupełnienia przez badacza):

.....

M2. Funkcja sprawowana przez respondenta (do uzupełnienia przez badacza)

M3. Siedziba LGD (do uzupełnienia przez badacza):

.....

M4. Rok utworzenia LGD:

M5. Respondent to reprezentant: ☐ mieszkańców ☐ przedsiębiorców ☐ NGO

M6. Zakres interwencji, jaki miał być realizowany w ramach uzyskanych środków (zaznaczyć wszystkie realizowane cele):

☐ przygotowanie lokalnej strategii rozwoju (wsparcie przygotowawcze)	☐ koszty bieżącej działalności	☐ rewitalizacja społeczno-gospodarcza
☐ wsparcie przedsiębiorstw	☐ wsparcie tworzenia inkubatora przedsiębiorczości	☐ działania na rzecz osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (aktywizacja)
☐ animacja społeczności lokalnej (wzmacnianie potencjału społeczności)	☐ rozwój gospodarki społecznej	☐ poprawa i rozwijanie infrastruktury
☐ usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej	☐ inne, jakie?	

ii. Organizacja LGD

1. Poza zespołem pracowników LGD (biurem) ważnym ciałem jest Rada LGD:

- a. Jak częste są posiedzenia Rady? Czy częstotliwość ta zmieniła się ze względu na wdrażanie instrumentu RLKS? Jeśli tak, czy miało to jakiś wpływ na zdolność decyzyjną (frekwencja, kworum do podejmowania decyzji, itp.)
- b. O jakich sprawach, również tych wynikających z uregulowań wewnętrznych LGD, Rada obecnie decyduje (także poza oceną i wyborem projektów)? Jakie inne sprawy powinna opiniować lub o nich decydować?
- c. Czy obecni członkowie Rady brali udział w tworzeniu LSR?
- d. W jakim stopniu Rada może wpływać na kierunek i rodzaj podejmowanych działań?
 - i. W jakich sprawach instrument RLKS pozostawia swobodę decyzyjną LGD?

2. Czy pod wpływem współpracy w ramach LGD poprawiła się komunikacja i zacieśniła sieć między aktorami wpływającymi na lokalny rozwój? Co się zmieniło?

iii. Wdrażanie LSR

3. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?

4. Czy cele LSR są nadal aktualne?

- i. Jakie cele już udało się osiągnąć?
- ii. Czy są takie cele, których nie udało się dotąd osiągnąć – jakie? Dlaczego?
- iii. Jeśli nie wszystkie cele są aktualne - co spowodowało, że straciły aktualność?

5. Na jakim etapie wdrażania LSR jest Państwa LGD? Co już udało się zrobić, a co jeszcze przed Państwem?

- a. Czy, niezależnie od etapu, udało się Państwu osiągnąć przyjęte wskaźniki? Jeśli tak, co przyczyniło się do tego sukcesu? Dopytać o wpływ takich cech jak:
 - i. sprawność organizacyjna LGD;
 - ii. trafność wskaźników – proszę podać przykłady takich wskaźników, których trafność była niska.
- b. Czy są jakieś wskaźniki, których osiągnięcie może być zagrożone?
 - i. Jeżeli tak, proszę wskazać które?
 - ii. Co spowodowało trudność w ich osiągnięciu? Tu w szczególności dopytać o:
 1. trafność wskaźników (jeśli tak – proszę podać przykład wskaźnika, który jest nietrafny);
 2. trafność diagnozy, na której opierała się LSR
 3. sprawność organizacyjna LGD; kompetencje pracowników; tempo i organizacja pracy (w tym Rady LGD),
- c. Czy w ramach podjętych działań były takie, które pozwalają na zatrzymanie młodych ludzi w regionie?

6. Czy postawione cele można było osiągnąć lepiej, szybciej, łatwiej, gdyby zastosowane były inne rozwiązania? Jakie musiałyby to być rozwiązania?

- a. Jakie mechanizmy, powiązania, regulacje w szczególności przyspieszały wdrażanie LSR?
- b. A jakie mu przeszkadzały?
- c. Jakie wcześniejsze doświadczenia LGD wpływają na typ, zakres i łatwość wdrażania działań na rzecz rozwoju lokalnego?

7. Co P. zdaniem utrudnia wdrażanie LGD? Proszę podać przykłady konkretnych problemów, których P. doświadczyliście:

- a. Po stronie LGD
- b. W związku ze współpracą z JST?

8. Jak – pod wpływem wdrażania RLKS – zmieniło się LGD i wyobrażenia Państwa o tym, czym ona jest?

- a. Czy zwiększyła się identyfikacja mieszkańców z obszarem LGD?

- i. Czy pod wpływem wdrażania RLKS zwiększyła się aktywność mieszkańców? Jeśli tak, jakie są formy tej aktywności? Jak oceniono wzrost/spadek/stagnację poziomu aktywności?
 - b. Jak wdrażanie LSR wpłynęło na komunikację między partnerami działań lokalnych?
 - c. Czy należy wesprzeć działania LGD kampanią informacyjno-promocyjną? Jeśli tak, do kogo powinna być ona kierowana? Jakie działania informacyjno-promocyjne byłyby tu najbardziej pożądane? Co dałoby ich uruchomienie?
- 9. **Jakie zmiany należy wprowadzić, aby usprawnić wdrażanie LSR?**
 - iv. **Rezultaty działań**
- 10. **Jak –według P. wiedzy – realizacja LSR wpłynęła na kierunek i tempo zmian na obszarze LGD?**
 - a. Czy w ramach podjętych działań były takie, które pozwalają na zatrzymanie młodych ludzi w regionie?
 - b. Czy przyjęte wskaźniki pozwalają na włączenie grup narażonych na wykluczenie społeczne? Dlaczego?
 - c. Jak zmienia się potencjał turystyczny obszaru LGD?
 - d. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
 - i. Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
 - e. Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
 - f. Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określanego w LSR?
- 11. **Jak – pod wpływem wdrażania LSR– zmieniła się LGD i wyobrażenia mieszkańców o tym, czym ona jest?**
 - a. Czy zwiększyła się identyfikacja mieszkańców z obszarem LGD?
 - i. Czy zwiększyła się aktywność mieszkańców? Jeśli tak, jakie są formy tej aktywności? Jaka jest podstawa oceny tej zmiany (lub jej braku)?
 - ii. Jakie inne działania (niezależnie od wdrażania LSR) wpływają na aktywność mieszkańców?
 - b. Czy należy wesprzeć działania LGD kampanią informacyjno-promocyjną? Jeśli tak, do kogo powinna być ona kierowana? Jakie działania informacyjno-promocyjne byłyby tu najbardziej pożądane? Co dałoby ich uruchomienie?
- 12. **Czym jest według P. „zrównoważony rozwój” – czy cele LSR sprzyjają osiągnięciu tego stanu? Dlaczego?**
 - a. Jakie obszary tematyczne należy zaplanować dla RLKS, żeby stanowiły odpowiedź na lokalne wyzwania i jednocześnie mogły być realizowane na poziomie LGD?
 - b. Które cele obecnie sformułowane w LSR P. zdaniem wpłyną najbardziej na kierunek działań w kolejnych latach?
 - c. Czy przyjęte rozwiązania dotyczące wdrażania LSR będą miały wpływ na kierunek rozwoju powiatu w przyszłości? Na czym będzie polegał ten wpływ – jakie działania i rozwiązania przyjęte obecnie mogą mieć długofalowe (pozytywne lub negatywne) konsekwencje?
 - d. Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany? Co należałoby poprawić?
- 13. **Czy dla realizacji celów LSR niezbędne jest rozszerzenie finansowania o środki z RPO?**